

Nr 301.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av ett medicinskt forskningsråd m. m.; given Stockholms slott den 27 april 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Georg Andrén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 april 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, social- och finansdepartementen samt statsrådet Rubbestad anför härefter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Andrén följande.

Inledning.

I skrivelse den 16 juni 1943, nr 311, hemställde riksdagen, under åberopande av motionerna I: 33 och II: 42 samt de över dessa motioner avgivna yttrandena, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande på vilket sätt — genom inrättande av ett forskningsråd eller vidtagande av andra åtgärder — den medicinska forskningen inom landet kunde främjas och dess resultat bättre än nu syntes vara förhållandet

nyttiggöras för sjukvården och hälsovården, både inom vårt eget land och utom dess gränser, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

I anledning härav bemyndigade Kungl. Maj:t den 26 november och den 10 december 1943 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst nio sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande lämpliga organisatoriska åtgärder för den medicinska forskningens främjande och därmed sammanhängande frågor.

Vid anmälan av ärendet yttrade departementschefen bland annat:

Vid utredningen bör beaktas, att en eventuell central instans icke bör givas en sådan organisation, att den skulle innebära en dubbling av redan befintliga instanser för angivna ändamål eller medföra intrång i befintliga organs arbetsområden med därav följande olägenheter. Jag har härvid närmast i åtanke de medicinska fakulteterna, vilka utgöra en administrativ organisation av de medicinska forskare, som äro anställda i den medicinska undervisningens tjänst. Fakulteterna skulle visserligen med sin kännedom om yngre obefordrade forskares kvalifikationer och insatser kunna omhändertaga uppgiften att — därest särskilda forskningsanslag ställas till förfogande — utdela bidrag till dylika forskare, men fakulteterna äro icke organiserade för kollektivt vetenskapligt arbete, inriktat på lösandet av bestämda uppgifter. De kunna därför icke heller ha sig anförtrodda de arbetsuppgifter, som närmast böra ankomma på det ifrågasatta centrala organet för den medicinska forskningen, vars huvuduppgift bör vara att samordna forskningsarbetet och befordra ett snabbt praktiskt utnyttjande av vunna forskningsresultat. De uppgifter, varom här är fråga, torde ej heller kollidera med vetenskapsakademiens eller andra lärda samfunds program. Det är emellertid angeläget, att de sakkunniga undersöka på vilket sätt ett nära samarbete kan komma till stånd mellan ett eventuellt medicinskt forskningsråd å ena sidan samt de medicinska fakulteterna och vetenskapsakademien å andra sidan liksom även mellan rådet och andra på det medicinska området verksamma statsinstitutioner och vetenskapliga samfund, såsom medicinalstyrelsen, försvarets blivande sjukvårdsförvaltning, statens institut för folkhälsan och karolinska institutets nobelkommitte.

De sakkunniga böra — därest de komma till det resultatet, att ett medicinskt forskningsråd bör inrättas — avgiva förslag till rådets sammansättning och organisation. Härvid torde i ärendet framkomna olika uppslag böra ingående prövas. Utanför de sakkunnigas uppdrag böra emellertid falla de frågor, som röra de medicinska och odontologiska studiernas och läroanstalternas organisation. Vidare böra de sakkunniga framlägga så preciserade beräkningar som möjligt av kostnaderna såväl för rådets organisation som för dess verksamhet. Till övervägande bör upptagas även frågan, huruvida rådet, för att kunna fylla sina uppgifter, bör utrustas med vissa anslagsmedel för den medicinska forskningens understödjande och stimulerande eller om rådet bör fungera som ett initiativtagande och förslagsställande organ på detta område, men prövningen av anslagsfördelningen läggas i Kungl. Maj:ts hand.

De av departementschefen för ändamålet tillkallade utredningsmännen — professor emeritus T. Engströmer, tillika ordförande, professorn vid veterinärhögskolan A. B. Carlström, kanslirådet H. J. Dillner, professorn

vid Uppsala universitet R. S. Fåhræus, professorn vid Lunds universitet G. S. Kahlson, docenten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet E. G. S. Perman, vetenskapsakademiens sekreterare professorn A. F. Westgren, professorn vid tandläkarinstitutet G. E. N. Westin samt professorn vid karolinska institutet A. E. Westman — ha med skrivelse den 23 november 1944 överlämnat betänkande rörande organisatoriska åtgärder för den medicinska forskningens främjande. Utredningens förslag innebär i korthet, att ett årligt anslag av 400 000 kronor beviljas för medicinsk forskning vid universiteten, karolinska institutet, tandläkarinstitutet och veterinärhögskolan,

att ett årligt anslag av 135 000 kronor beviljas till doktorandstipendier för studerande vid nämnda lärosäten,

att ett centralt medicinskt forskningsråd inrättas,

samt att till rådets disposition ställes dels ett årligt anslag av 600 000 kronor för forskningens främjande dels ock ett anslag av 49 000 kronor till täckande av rådets administrationskostnader.

Över betänkandet ha yttranden avgivits av kanslern för rikets universitet, statskontoret, medicinalstyrelsen, försvarets sjukvårdsförvaltning, pensionsstyrelsen, riks försäkringsanstalten, statens veterinärmedicinska anstalt, vetenskapsakademien, styrelserna för farmaceutiska institutet, veterinärhögskolan, statens institut för folkhälsan, svenska läkaresällskapet, svenska veterinärläkareföreningen samt svenska tandläkaresällskapet.

Innan jag ingår på utredningens olika förslag och de avgivna yttrandena, torde en kortfattad redogörelse för betänkandets innehåll i vissa övriga delar böra lämnas.

Allmänna synpunkter rörande den medicinska forskningens arbetssätt och organisation.

Efter att inledningsvis ha berört de båda begreppen grundforskning och målforskning samt framhållit betydelsen av att, trots svårigheter många gånger att draga en bestämd gräns mellan dessa båda områden, söka hålla nämnda begrepp isär så långt som möjligt, konstatera de sakkunniga, att den moderna medicinens arbetssätt väsentligt skiljer sig från förhållandena under gångna tider, samt anföra vidare i detta sammanhang följande.

Det mest betydelsefulla var förr i världen en direkt undersökning av den sjuka människan. Möjligheter förefunnos för den enskilde läkaren, som ville söka en djupare förklaring till de fenomen, han iakttog, att med relativt enkla hjälpmedel göra grundläggande eller betydelsefulla upptäckter. En väsentlig förskjutning har sedermera inträtt. Det som karakteriseras som

grundforskning har intagit en alltmera dominerande plats. Läkekonsten har, för att använda ett ofta brukat om ock i hög grad överdrivet uttryckssätt, flyttat över från sjuksalarna till laboratorierna. Det är också naturligt, att så i viss utsträckning blivit fallet. Förutsättningen för all kunskap om sjukdomar och deras bekämpande måste vara den insikt i livsprocesserna, som anatomi, fysiologi, kemi o. s. v. äro i stånd att skänka. Nödvändig är kännedomen om de sjukdomsalstrande mikroorganismerna liksom den kunskap, som patologin skänker om sjukdomsprocesserna, deras utbredning samt relationen mellan obduktionsfynd och kliniska iakttagelser. Framåtskridandet inom medicinen vilar i väsentlig grad på dem, som äro verksamma inom ovan berörda forskningsområden. De effektiva behandlingsmetoder och nya läkemedel, som den moderna fysiologiska, kemiska, farmakologiska och bakteriologiska forskningen skapat, bära nogsammt vittne härom.

Då de genom grundforskning vunna resultaten skola omsättas i den praktiska läkekonsten, måste detta ske på sjukvårdsavdelningar, där ledarna äro vetenskapligt skolade. Endast under sådana förhållanden finnes garanti för att blott det, som är värdefullt, kommer till användning. Bedömningen är oftast vansklig, och de stora misstag, som gjorts och måhända alltfört göras i fråga om bruket av vissa nya preparat och behandlingsmetoder, bero i hög grad på bristande kritik eller oförmåga att utnyttja de ej sällan komplicerade matematisk-statistiska hjälpmedel, vilkas rätta handhavande är en förutsättning för att man skall kunna nå fram till ett objektivt värdeomdöme.

Det är emellertid icke endast en prövning av grundforskningens resultat, som för den kliniska forskningen framåt. Vid sidan härav kräves utarbetandet och genomprövandet av rent kliniska uppgifter, såsom nya operationsmetoder, förbättringar inom den interna eller röntgenologiska undersökningstekniken, utvecklingen av sjukvårdsorganisationen o. s. v.

Slutligen hör till målforskningens väsentliga uppgifter att omsätta vunna erfarenheter i det socialmedicinska arbetet. Det hägrande målet är att nå därhän, att sjukvården skall kunna reduceras till ett minimum, tack vare en rationellt genomförd hälsovård. Betydelsefulla steg hava tagits i denna riktning. Här kunna nämnas vanförevårds- och dispensärverksamheten samt den förebyggande mödra- och barnvården för att endast taga några exempel.

I fråga om den medicinska forskningens bedrivande har, konstatera de sakkunniga vidare, en förskjutning under senare år gjort sig gällande till förmån för s. k. gruppforskning, varmed menades, att flera på skilda fackområden specialiserade personer associerade sig med varandra för genomförandet av en bestämd forskningsuppgift. Härigenom eliminerades risken för att arbetet skulle avstanna på grund av bristande detaljkunskaper på det ena eller andra området. En på dylikt sätt bedriven forskning måste i regel planeras på lång sikt både i fråga om den personliga insatsen och de yttre resurserna. Den naturliga utvecklingen ginge i riktning mot ett frikopplande av vetenskapsmännen från störande rutinarbete, såsom undervisning etc., och skapandet av rena forskningsprofessurer eller en därmed likartad ställning åt de större forskningsbegåvningarna. Med andra ord forskningen tenderar som sådan att bli ett yrke.

I fråga om den medicinska forskningens yttre organisation erinra de sakkunniga, att medicinsk forskning numera i de flesta länder bedrivs — förutom framför allt vid universitetens institutioner och kliniker — vid fristående forskningsinstitut, såsom t. ex. de av Kaiser Wilhelm-Gesellschaft grundade instituten, Rockefellerstiftelsens forskningsinstitut, Medical Research Council's institut i London och Carlsbergs-fondens laboratorier, vidare vid den moderna läkemedelsindustriens laboratorier samt å vissa i förhållande till universiteten fristående sjukvårdsinrättningar. Beträffande förhållandena i vårt eget land anföra de sakkunniga:

Den allmänna utvecklingslinje, som här skisserats, är också karakteristisk för svenska förhållanden. Den medicinska forskningen i vårt land är i huvudsak centraliserad till universitetens teoretiska institutioner och kliniker. Härtill ha på sista tiden kommit tre till karolinska institutet knutna forskningsinstitut, nämligen det biokemiska Nobelinstitutet, den neurofysiologiska institutionen samt ett institut för cellforskning, vart och ett med en chef, som helt kan ägna sig åt sina forskningsuppgifter. Jämte dessa institut finnas åtskilliga statliga institut och laboratorier med uppgift att utföra vetenskapligt arbete. Statens rasbiologiska institut har att idka vetenskaplig forskning på rasbiologiens område. Statens bakteriologiska, rättskemiska och farmaceutiska laboratorier ha, vart och ett inom sitt område, i främsta rummet att efter medicinalstyrelsens begäran utföra undersökningar. Statens institut för folkhälsan och statens veterinärmedicinska anstalt ha till uppgift att på uppdrag av myndigheter, sammanslutningar och enskilda utföra praktiskt-vetenskapliga undersökningar, det förra inom den allmänna hygienens, yrkeshygienens och födoämneshygienens områden samt den senare inom veterinärmedicinens och födoämneshygienens områden. Anstalten har sig ock ålagt att utföra självständig vetenskaplig forskning inom området för sin verksamhet.

Våra större svenska läkemedelsfabriker ha med största framsynthet knutit nära förbindelse med aktiva vetenskapsmän, och på en av dem ha skapats förebildliga arbetsbetingelser vad beträffar såväl personal som laboratorieutrymmen.

På vissa av landets centrallasarett, där överläkarna ha professors eller docents kompetens, bedrivs ett betydelsefullt kliniskt forskningsarbete. Vid några finnas skolade patologer med eget laboratorium. Utvecklingen har också kommit så långt, att på ett par håll fysiologisk-kemiska laboratorier inrättats. Dessa ledas av högkvalificerade forskare, som vid sidan av rutinarbetet äro engagerade i vetenskapligt arbete.

Naturligtvis äro emellertid de medicinska högskolorna forskningens huvudcentra. Betingelserna för att så skall kunna vara fallet äro i Sverige i ett avseende särskilt gynnsamma, i det att professorer, prosektorer och laboratorer tillsättas i första hand efter vetenskapliga förtjänster. Institutions- och klinikchefer åtnjuta ock förmånen av självbestämmanderätt, då det gäller att utforma forskningsprogrammen. Förutsättningen för att dylika icke blott skola teoretiskt planläggas utan också kunna genomföras är, fränsett vederbörandes personliga kvalifikationer, att nödiga hjälpmedel stå till förfogande. Dessa äro:

- 1) laboratorier och laboratorieutrustning;
- 2) vetenskapligt skolade assistenter;

- 3) tekniska biträden;
- 4) penningmedel;
- 5) facklitteratur;
- 6) publikationsmöjligheter.

**Den svenska medicinska forskningens nuvarande resurser.
Brister och behov.**

De sakkunniga framhålla, att en inventering av våra nuvarande resurser på den medicinska forskningens område i huvudsak måste bli en granskning av tillgången på personal, lokaler och penningmedel vid våra medicinska högskolor, enär dessas institutioner och kliniker, som förut framhållits, vore de egentliga härdarna för den medicinska forskningen. Enär emellertid högskolornas resurser vore avsedda både för forskning och för undervisning vore det ofta omöjligt att avgöra, hur stor del av dessa resurser, som kunde disponeras för forskningen. Det vore därför nödvändigt att såsom utgångspunkt taga institutionernas tillgångar i stort, vare sig de kunde nyttjas för forskning eller ej.

Av utredningen inhämtas i dessa hänseenden i huvudsak följande.

Personal. Antalet *lärarbefattningar* vid de medicinska högskolorna höstterminen 1943 framgår av följande tablå.

	Professorer		Laboratorer		Docenter		Assistent- och biträdande lärare	
	I teoretiska ämnen	Totalt	I teoretiska ämnen	Totalt	I teoretiska ämnen	Totalt	I teoretiska ämnen	Totalt
Uppsala och Lunds universitet samt karolinska institutet	25	58	10	19	44	143	7	35
Tandläkarinstitutet		3		6				18
Veterinärhögskolan	5	9		9				7

Anm.: Självständig ställning i likhet med universitetsprofessorerna ha ledarna för de fristående statliga laboratorierna och instituten: statens bakteriologiska, rättskemiska och farmaceutiska laboratorier, statens veterinärmedicinska anstalt, statens institut för folkhälsan och statens rasbiologiska institut. Hit höra även cheferna för de förutnämnda fristående forskningsinstituten vid karolinska institutet. Dessa föreståndare ha professors ställning men ingen undervisningsskyldighet.

I fråga om *tekniska biträden* framgår av en av de sakkunniga bland institutionscheferna gjord rundfråga, att sådana biträden, avlönade med anslag från högskolorna, i mycket ringa omfattning kunna disponeras för vetenskapligt arbete. Av de 29 klinikchefer vid de medicinska lärosätena, som lämnat uppgifter i detta hänseende, förfoga endast 2 över 1 respektive 2 tekniska biträden, som ingå i klinikens ordinarie personal, för vetenskapligt arbete. Av 15 föreståndare för teoretiska institutioner ha endast 8 uppgivit

sig kunna disponera ett tekniskt biträde mer eller mindre helt för sitt forskningsarbete. På vissa institutioner tages det tekniska biträdet i stor utsträckning i anspråk för skriv-, expeditions- och förvaltningsarbete. De tillfälliga tekniska biträden, som avlönas med anslag ur enskilda fonder, äro ej inbegripna i denna redovisning.

Vid tandläkarinstitutet finnes ett tekniskt biträde för assistans i vetenskapligt arbete.

Vid veterinärhögskolan finnas 9 tekniska biträden, vilka huvudsakligen utnyttjas för rutinarbete men åtminstone på de teoretiska avdelningarna även tagas i anspråk för vetenskaplig forskning.

Laboratorier. De sakkunniga ha gjort en uppställning över lokalutrymmena å de teoretiska institutionerna och å andra laboratorier, där medicinsk forskning kan bedrivas (Bilaga 6¹). En uttömmande utredning över laboratorieutrymmen för närvarande disponibla för den kliniska forskningen har icke kunnat genomföras, enär icke tillräckligt preciserade uppgifter stått att erhålla.

Penningmedel. Storleken av de medicinska lärosätenas, tandläkarinstitutets och veterinärhögskolans *materielanslag* under de senare åren framgår av följande tabell:

	De medicinska läroanstalterna	Tandläkar- institutet	Veterinär- högskolan
1935/36	271 815		
1936/37	294 410		
1937/38	323 000	50 000	
1938/39	338 870	50 000	40 300
1939/40	258 570 ²	50 000	44 800
1940/41	230 195	48 400	40 000
1941/42	225 890	48 400	38 000
1942/43	229 170	58 400	38 000
1943/44	229 370	60 400	38 000
1944/45	234 590	70 900	55 200

Materielanslagen äro avsedda för institutionernas drift. Mycket litet kan disponeras för forskning, sedan de obligatoriska utgifterna till materiel för undervisning och laborationsövningar, städning, smärre inköp, apparatunderhåll, telefon, institutionsbibliotekens nödtorftiga komplettering m. m. täckts. Särskilt de inskränkningar i materielanslagens storlek, som den av kriget framkallade kristiden medfört, ha i hög grad beskurit institutionernas forskningsmöjligheter. Erfarenheten visar, att anslagen för ett flertal institutioner icke ens alltid förslå till de obligatoriska utgifterna för undervisningen. Vid de två universiteten ha på de senare åren avsevärda belopp tillskjutits ur reservfonderna för att täcka brist i institutionernas budget. Inköp av dyrbar apparatur, såsom mikroskop, fotografisk utrustning, destillationsanordningar och dylikt samt av större vetenskapliga verk, vilket allt fordras för att det vetenskapliga arbetet å en institution ej skall helt stagnera, har i viss utsträckning möjliggjorts genom reservfonderna respektive karolinska institutets enskilda fonder.

¹ Beträffande denna hänvisas till handlingarna i ärendet.

² Denna sänkning berodde därpå, att ur materielanslaget utbröts ett belopp för värme, lyse och vatten och överfördes till ett särskilt omkostnadsanslag.

Att någorlunda exakt angiva, hur stor del av materielanslagen, som kunnat disponeras för forskningsändamål, är svårt och på sina håll omöjligt, emedan det vetenskapliga arbetet i så mycket sammanfaller med institutionernas verksamhet i övrigt. De sakkunniga ha dock försökt införskaffa upplysningar i detta hänseende. I enquêten till institutionsföreståndarna begärde de sakkunniga upplysning härom för budgetåren 1937/38 och 1938/39, de två sista förkrigsåren. Tämligen fullständiga uppgifter inkommo från karolinska institutet och från Uppsala universitets medicinska fakultet samt från tandläkarinstitutet och från veterinärhögskolan.

Enligt dessa uppgifter kunde före kriget av de tre medicinska högskoleinstitutionernas materielanslag jämte tillskott ur reservfonderna endast omkring 110 000 kronor sammanlagt årligen disponeras för medicinsk forskning.

Av tandläkarinstitutets anslag till förbrukningsmateriel för institutets praktiska verksamhet, 40 000 kronor, och till undervisnings- och åskådningsmateriel, 10 000 kronor, har under budgetåren 1937/38 och 1938/39 allting förbrukats för de avsedda ändamålen och ingenting blivit över för vetenskaplig forskning. Detsamma är förhållandet med nu utgående motsvarande anslag om tillsammans 70 900 kronor.

Till tandläkarinstitutets förfogande stodo 1937/38—1938/39 5 000 kronor årligen för dess vetenskapliga laboratorium. Motsvarande belopp är nu 6 000 kronor.

Av veterinärhögskolans materielanslag uppge respektive institutionschefer, att under budgetåren 1937/38 och 1938/39 inalles omkring 3 500 kronor årligen kunnat disponeras för forskning.

Utöver materielanslagen utgå enligt en av de sakkunniga företagen undersökning ur *enskilda fonder* för närvarande omkring 710 000 kronor årligen till medicinsk, odontologisk och veterinärmedicinsk forskning.

De sakkunniga ha i anslutning till den sålunda lämnade översikten av den svenska medicinska forskningens nuvarande resurser konstaterat, att dessa icke äro tillfyllest utan vidlädas av allvarliga brister.

En av de mest framträdande bristerna låge enligt de sakkunnigas uppfattning däri, att de ordinarie lärarna vid de medicinska lärosätena icke vore i stånd att ägna *erforderlig tid åt vetenskaplig forskning*. Anledningen härtill vore i många fall att söka i inre organisatoriska förhållanden vid lärosätena. Ehuru dessa omständigheter med hänsyn till de för de sakkunniga givna direktiven icke kunde föranleda förslag från deras sida, såge de sakkunniga sig dock nödsakade att något beröra dem. De sakkunniga ha anført bland annat:

Först och främst har utvecklingen gått därhän, att undervisning och administrativa göromål taga alltmer tid i anspråk. Ökningen av antalet studenter har varit särdeles stor och, även om denna ökning icke kan föranleda en proportionell ökning av lärarnas antal, måste den dock så småningom framkalla ett behov av förstärkning av lärarekrafterna. Detta behov gör sig gällande i fråga om examinationen, men det framstår med särskild styrka i fråga om den personliga handledning från lärarens sida vid undervisningen,

som nästan alltid är ett önskemål och som vid vissa laboratorie- eller andra övningar samt vid den kliniska undervisningen är oundgänglig.

Antalet medicine studerande vid de tre medicinska lärosätena har från år 1913, då det var 872, ökat till ej mindre än 1 978 höstterminen 1943. Samtidigt har antalet professorer vid dessa lärosäten ökat från 51 år 1913 till allenast 58 höstterminen 1943. Antalet prosektorer och laboratorer har under samma tid stigit från 8 till 19 och antalet docenter från 43 till 143.

Ökningen av den åt undervisning och examination ägnade tiden, som härav framkallats, går ut över forskningsarbetet. Liknande offer har krävts även av det stegrade administrativa arbetet i fakultet, som särskilt sammanhänger med att fakulteterna och högskolorna i ökad utsträckning tagas i anspråk för remissvar och utredningar.

För de kliniska professorerna tillkommer deras omfattande sjukvårdande verksamhet, vilken likaledes i hög grad tilltagit på grund av att ett flertal av de sjukavdelningar, de ha att sköta, äro mycket stora.

Undervisningsarbetet blir även mera krävande genom att kunskapsstoffet inom respektive områden ständigt ökas. Litteraturstudierna och förberedelserna för föreläsningarna ta allt mera tid i anspråk. Specialiteterna svälla ut, och nya komma till, en utveckling, som i utlandet lett till att professorer dubblerats såväl i vissa teoretiska som i kliniska ämnen och att nya professorer inrättats i ett flertal specialiteter. Uppdelningen av de teoretiska disciplinerna har i vissa större länder lett till att självständiga professorer inrättats i t. ex. medicinsk fysik, neuroanatomy, arbetsfysiologi, patofysiologi, klinisk biokemi, kemisk bakteriologi, organisk kemi med biologisk inriktning, endokrinologi o. s. v. För att underlätta utvecklingen ha speciella forskningsprofessorer inrättats. För den medicinska forskningens framtid i vårt land är det nödvändigt, att en utveckling i motsvarande riktning befrämjas. Då dessa frågor röra de medicinska lärosätenas organisation, anse sig de sakkunniga icke böra närmare gå in på de vägar, efter vilka de skola lösas. Dessa frågor förbli emellertid några av de viktigaste uppgifterna för den närmaste framtiden. Ej heller ha de sakkunniga gått in på frågan om överflyttandet av en del av undervisningen till assistenter, biträdande lärare och docenter i syfte att minska professorernas undervisningsarbete.

För att bereda tid åt lärarna vid de medicinska lärosätena för forskning kunde dock enligt de sakkunnigas uppfattning redan nu vidtagas den åtgärden, att ledighet med bibehållna inkomster beviljades en lärare från andra honom åliggande tjänsteplikter än vetenskapligt arbete. Sådan ledighet borde för visst forskningsarbets genomförande kunna beviljas professor och befattningshavare i liknande ställning, om arbetet kunde anses vara av sådan betydelse och art, att ledigheten vore påkallad. Även läkare vid sjukhus borde kunna erhålla tjänstledighet för utförande av värdefullt vetenskapligt arbete och därvid få anslag för täckande helt eller delvis av under tiden förlorade inkomster.

I utredningen påpekas vidare, hurusom de nuvarande förhållandena förhindrade *tillvaratagande av de för forskningsarbete bäst skickade begåvningarna* i önskvärd utsträckning. Detta missförhållande vore beroende på olika omständigheter, varom anföres bland annat följande.

Först och främst saknas tillräckliga medel att möjliggöra för yngre vetenskapsidkare att utan större ekonomiska svårigheter få specialutbildning. Det är synnerligen önskvärt att dessa vetenskapsidkare, även om de själva sakna erforderliga ekonomiska resurser, kunna bli satta i tillfälle att påbörja och utföra disputationarbete eller därmed jämförligt arbete. Härigenom ökas deras utsikter att framdeles kunna göra sig gällande i konkurrensen om akademiska befattningar, liksom deras tidiga inriktning på vetenskapligt arbete blir en värdefull tillgång för landet.

Vidare saknas utvägar att i erforderlig utsträckning bereda vetenskapsidkare möjligheter att utomlands fullborda sin utbildning. En studievistelse utomlands är ofta det viktigaste ledet i en vetenskapsmans utbildning. Han kommer därunder i kontakt med de dominerande strömningarna i samtidens vetenskap på sitt område och får se problemen ur olika synvinklar. Denna utbildningsmöjlighet bör icke stå endast den förmögne tillbuds utan också den mindre bemedlade. Härtill tjäna resestipendier. Studievistelserna utomlands medföra också andra fördelar. Personliga förbindelser med fackmän i de ledande länderna, helst stärkta av långvarig samvaro, utgöra en värdefull tillgång. Stipendiaterna äga förutsättning att i framtiden uppehålla en ständig kontakt med respektive länders medicinska kultur.

Medel för längre studieuppehåll utomlands ha här i landet utdelats endast av Sverige-Amerika stiftelsen. Den har under åren 1919—1941 utdelat 17 stipendier om 4 000 kronor åt yngre medicinska forskare för studievistelse i Amerika. Dessutom ha smärre andra såsom t. ex. vetenskapsakademiens Lindahlsstipendier använts av några stipendiater för utrikesresa. Den mest värdefulla hjälpen i detta hänseende har kommit från Rockefellerstiftelsen i New York, vilken icke minst på detta sätt under de senaste åren före kriget lämnat den medicinska forskningen i Sverige ett synnerligen värdefullt stöd. Över tjugotalet medicinska stipendier ha på bekostnad av stiftelsen fått uppehålla sig i utlandet ett eller två år. Återverkan härav på den vetenskapliga aktiviteten i vårt land har varit mycket stor. Man kan befara, att möjligheten att erhålla stipendier från Rockefellerstiftelsen framdeles icke kommer att stå till buds i samma utsträckning som före kriget. De sakkunniga finna det i hög grad önskvärt att för utbildning av unga forskare och för höjande av medicinens vetenskapliga standard ett lämpligt antal stipendier anslås för forskares utbildning i utlandet.

I de ovan nämnda hänseendena framlägga de sakkunniga i det följande närmare förslag.

Docenterna utgöra en personalreserv, som för rekryteringen av ledande forskare är oumbärlig. Såsom förhållandena nu äro, erhålla de icke de arbetsmöjligheter, som äro erforderliga. De ha icke att påräkna andra förmåner än eventuellt ett docentstipendium och en arbetsplats, det senare med institutionschefens medgivande. Enär docentstipendierna vanligen utgöra förutsättningen för allvarligt vetenskapligt arbete från docenternas sida, aktualiseras frågan om dessa stipendier. Den har i olika sammanhang berörts tidigare, sammanfattningsvis senast i 1938 års docentutredning.

Vid tandläkarinstitutet och veterinärhögskolan finnas icke några docentstipendier.

De sakkunniga finna det angeläget, att de hittills framställda önskemålen rörande docent- och forskarstipendierna beaktas.

De sakkunniga vilja även framhålla vikten av att assistenter och amanuenser ges sådana löneförmåner och arbetsvillkor, att de kunna disponera den tid, som icke åtgår för undervisningen, för forskning å institutionen.

En mycket stor olägenhet för vetenskapligt arbete av särskilt fordrande slag vore enligt de sakkunnigas mening *avsaknaden av vetenskapligt skolade assistenter*. Härom anföra de sakkunniga följande.

Inom få områden av den naturvetenskapliga och medicinska forskningen är, som ovan framhållits, en forskare numera i tillfälle att själv handha alla tekniska detaljer och förberedelser i samband med det vetenskapliga arbetet. Mycket av det tidsödande förberedande arbetet utföres vid väl utrustade laboratorier av vetenskapligt skolade assistenter, och detta antingen det gäller experimentella undersökningar eller matematisk-statistisk bearbetning av undersökningsmaterial och forskningsresultat.

Ur tvenne synpunkter är en sådan anordning lämplig. Dels är den kvalificerade forskarens tid för dyrbar för att slösas på ovannämnda arbete, dels kan han själv icke alltid behärska detaljerna i tekniken så som en vetenskapligt skolad assistent. Denna del av arbetet är en onödigt belastning, som hindrar forskaren att fullt utnyttja sin fackkunskap.

Det kan vara skäl att påpeka, att denna typ av vetenskapliga medarbetare icke motsvarar de assistenter och biträdande lärare, som redan finnas vid de svenska högskolorna. Dessa äro anställda för undervisningen, vilken tar en god del av deras tid i anspråk. De arbeta i regel på egna forskningsuppgifter, oftast ett gradualarbete, och stå icke till institutionschefernas disposition i här avsedda hänseenden.

De här ifrågasatta assistenterna böra ha god fackutbildning och som regel vara filosofie eller medicine licentiater. Anställning i större omfattning av sådana assistenter skapar ett problem om deras utkomstmöjligheter, då de som regel icke kunna för framtiden stanna kvar som assistenter. Flera utvägar synas emellertid härvid kunna väntas stå till buds. Dels kunna de vetenskapligt mera meriterade av dem tänkas vinna befordran på den akademiska banan eller såsom chefer för de här i landet allt talrikare laboratorierna för patologi, kemi och fysiologi vid våra större sjukhus och lasarett, dels är en sådan anställning under en följd av år hos välkända vetenskapsmän synnerligen meriterande för anställning vid läkemedels- eller livsmedelsindustrins laboratorier eller inom olika grenar av industrin.

Beträffande *laboratorieutrymmena* funne de sakkunniga dessa i stort sett tillfredsställande för den teoretiska forskningens del men otillräckliga för den kliniska forskningens behov. Ej ens universitetsklinikerna vore utrustade med nöjaktiga laboratorieutrymmen. Lasaretten i landsorten och de kommunala sjukhusen i de större städerna vore med få undantag byggda uteslutande med tanke på sjukvårdens krav. En nackdel vore vidare, att *tekniska biträden* finnes i alltför ringa omfattning.

Det mest avgörande hindret för den medicinska forskningens bedrivande ha emellertid de sakkunniga funnit ligga i bristen på *penningmedel*. För erhållande av jämförelse med de siffror, som i det föregående (sid. 7) anförts rörande våra nuvarande tillgångar i detta avseende, ha de sakkunniga påpekat, att t. ex. Carlsbergs-fondens biologiska institut i Köpenhamn år 1943 hade en driftstat på 89 000 danska kronor och Carlsbergs-fondens laboratorium en driftstat på 276 000 kronor. Vidare kunde nämnas, att den

vetenskapliga verksamheten vid en av vårt lands större läkemedelsfabriker uppgetts draga en årlig kostnad av 650 000 kronor. Med kristiden hade läget försämrats. Materielanslagen hade ytterligare sänkts samtidigt som en allmän prisstegring ägt rum. Många institutioners materielanslag hade härigenom blivit så små, att underskott i institutionernas driftbudget uppstått. För åtskilliga institutioner vore sålunda materielanslagen icke att räkna med som tillgång för finansierandet av vetenskaplig forskning.

Av de omkring 710 000 kronor, som enligt vad förut berörts årligen utgå för medicinsk forskning ur enskilda fonder, belöpte omkring 215 000 kronor uteslutande på forskning rörande vissa bestämda sjukdomar, nämligen tuberkulos, kräfta, reumatiska sjukdomar och barnförlamning. Av de återstående 495 000 kronorna utginge omkring 200 000 kronor ur stiftelsen Therese och Johan Anderssons minne och stode alltså till karolinska institutets förfogande. Befintliga fondmedel vid de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund utgjorde endast 15 000 respektive 5 700 kronor. Tandläkarinstitutet förfogade icke över några nämnvärda enskilda fonder för vetenskaplig forskning. Vid veterinärhögskolan vore endast den Virginska fonden med en årlig utdelning av omkring 3 500 kronor av någon betydelse för forskningen.

De sakkunnigas förslag.

Huvudlinjer.

I det föregående har på grundval av de sakkunnigas betänkande lämnats en redogörelse för den svenska medicinska forskningens nuvarande resurser i fråga om personal, laboratorieutrymmen, penningmedel m. m. I samband därmed ha angivits de brister, som enligt de sakkunnigas uppfattning vidlåda forskningens organisation och resurser. Det har därvid framgått, att bristerna äro av sådant slag, att de i hög grad måste försvåra och stundom rent av omöjliggöra vetenskaplig forskning. De sakkunniga ha i fortsättningen sökt utreda, vilka åtgärder som kunna och böra vidtagas för att så långt som möjligt avhjälpa de påtalade bristerna under beaktande tillika av att icke alltför stora krav ställdes på det allmänna. Efter ingående överväganden ha de sakkunniga funnit, att man därvid bör gå fram efter i huvudsak två linjer. Sålunda borde, enär som förut framhållits, de medicinska lärosätena, de odontologiska och veterinärmedicinska inbegripna, finge anses utgöra våra främsta forskningscentra, staten i första hand genom särskilda anslagsmedel stödja den vetenskapliga forskningen vid dessa läroanstalter. För ett rationellt utnyttjande och samordnande av befintliga resurser på den medicinska forskningens område syntes vidare enligt de sakkunnigas uppfattning böra inrättas en ny central organisation i form av ett medicinskt forskningsråd.

Motiveringar och detaljförslag.

Beträffande motiveringen för och det närmare utformandet av de sålunda framlagda förslagen inhämtas av betänkandet i huvudsak följande.

Ekonomiskt stöd åt forskningen vid universiteten m. fl. läroanstalter.

Beträffande denna angelägenhet ha de sakkunniga till en början framfört följande allmänna synpunkter.

Det är för de sakkunniga väl bekant, hurusom de medicinska lärosätena i landet sedan länge i sina anslagsäskanden framhållit vådan av bristfälligheten i de resurser som för närvarande stå till buds, då det gäller forskningsarbete. Bristerna på medel äro så mycket mer betänkliga, som institutionerna liksom även klinikerna för sitt undervisningsändamål äga allmänna förutsättningar i form av lokalresurser m. m., vilka icke kunna tillgodogöras på ett effektivt sätt och därför i viss utsträckning representera ett dött kapital. Med ett förhållandevis begränsat ekonomiskt understöd för vetenskaplig forskning vid universitet och högskolor skulle nyssnämnda kapital kunna levandegöras på ett helt annat sätt än vad nu är fallet. Utan medel, som kunna disponeras relativt fritt, finnes som naturligt är ingen möjlighet att i arbetet inom nyssnämnda lärosäten, som dock äro vetenskapens centralhärddar, pröva uppslag eller nya idéer, vilka visserligen i många fall i fortsättningen icke motsvara förväntningarna men i andra få bestående värde och understundom hava den karaktären, att de på ett avgörande sätt föra vetenskapen framåt. Det bör framhållas, att en direkt förstärkning av de egna resurserna för forskning enligt de sakkunnigas uppfattning i hög grad bör verka främjande på den vetenskapliga självverksamheten och initiativkraften hos de skilda lärosätena.

De sakkunniga ha funnit lämpligt, att den ekonomiska hjälpen till de medicinska lärosätena finge formen av två särskilda reservationsanslag, nämligen dels ett *forskningsanslag i egentlig mening* och dels ett *anslag till s. k. doktorandstipendier* för studerande vid läroanstalterna i fråga.

Beträffande det egentliga forskningsanslaget föreslå de sakkunniga, att Kungl. Maj:t årligen fördelar detta i fem skilda poster, avsedda för medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund, karolinska institutet, tandläkarinstitutet och veterinärhögskolan. Medel ur de särskilda anslagsposterna skulle kunna beviljas för visst uppgivet forskningsarbete, sedan plan för dess fullföljande och anslagets användning förebragts. De sakkunniga vore angelägna framhålla, att fördelningen av anslagsmedlen borde — till skillnad från de nuvarande materielanslagen, vilka främst med hänsyn till undervisningens behov fördelades mera proportionellt mellan institutioner och kliniker och i huvudsak vore oförändrade år från år — ske under hänsynstagande *enbart* till den vetenskapliga forskning, som bedreves vid de olika institutionerna respektive klinikerna. Därvid borde ej avseende fästas vid huruvida arbetet utfördes av institutionsföreståndaren respektive klinikchefen själv eller av annan forskare och ej heller vid om därigenom anslags-

medlen bleve avsevärt större på ett håll än på ett annat. Tilldelade medel skulle kunna användas till täckande av utgifter, som vore förenade med det ifrågavarande forskningsarbetet, såsom arvoden åt vetenskaplig och teknisk arbetskraft, anskaffande av utrustning och förbrukningsmateriel m. m. Bestämmelser syntes böra meddelas därom, att den, som erhållit anslag, vore pliktig att för varje år redogöra för användningen därav och för arbetets fortskridande. Denna redogörelse borde granskas av fakulteten, lärarkollegiet eller lärarrådet och tjäna som grundval för bedömande av frågan om beviljande av eventuellt fortsatt anslag. Beslut om beviljande av anslagsmedel syntes enligt de sakkunnigas uppfattning böra meddelas av högre myndighet, nämligen för fakulteterna, karolinska institutet och tandläkarinstitutet av kanslern för rikets universitet och för veterinärhögskolan av dess styrelse. Före besluts fattande borde yttrande inhämtas av vederbörande fakultet, lärarkollegium eller lärarråd.

Som nämnts ha de sakkunniga föreslagit ett särskilt anslag för doktorandstipendier. Dessa stipendier vore avsedda att utgå till sådana studerande vid de förutnämnda medicinska läroanstalterna, som vore sysselsatta med utarbetande av doktorsavhandlingar eller därmed jämförligt arbete och som ådagalagt anslag för vetenskapligt arbete och vore i behov av understöd. De sakkunniga ha förordat, att varje stipendium måtte utgå med ett belopp av 5 000 kronor för år och få åtnjutas under högst tre år. En lämplig fördelning av stipendierna syntes enligt de sakkunnigas mening vara, att vardera av fakulteterna i Uppsala och Lund erhöles 6, karolinska institutet 10, tandläkarinstitutet 2 och veterinärhögskolan 3, eller sammanlagt 27 stipendier. För stipendiernas tillsättande syntes i huvudsak böra gälla enahanda bestämmelser som för beviljande av medel ur förutnämnda forskningsanslag.

Forskningsrådet.

På frågan om inrättandet av ett sådant råd ha de sakkunniga anført följande principiella synpunkter.

Tanken på ett centralt organ för den medicinska forskningens främjande i form av ett medicinskt forskningsråd anknyter till förebilder i utlandet, där sådana organ bildats. I synnerhet erfarenheterna från England ha varit mycket gynnsamma och ägnade att stärka förtroendet för den nytta ett dylikt centralt råd kan göra. Det anses där ha väsentligt höjt den medicinska forskningens standard, i synnerhet genom att hänvisa tillgängliga personliga och materiella resurser åt fruktbringande särskilt viktiga forskningsområden och genom att igångsätta vetenskapliga undersökningar av socialmedicinsk eller militärmedicinsk art, vilka från samhällets synpunkt betraktats som särskilt önskvärda, samt slutligen genom att tillvarataga begåvade forskare och bereda dem arbetsmöjlighet och utkomst inom forskningsarbetet.

Liknande centrala organ för forskning ha också i vårt land redan till-

kommit. År 1942 inrättades ett statens tekniska forskningsråd och en statens kommitté för byggnadsforskning.

Sammansatt av de bästa krafterna i landet och utrustat med tillräckliga ekonomiska resurser bör ett medicinskt forskningsråd kunna i rikt mått främja vårt lands medicinska forskning samt dess hälso- och sjukvård.

De sakkunniga ha funnit rådets viktigaste uppgift böra bli att följa den medicinska forskningen i stort och dess framsteg liksom forskningen inom angränsande vetenskapliga områden och därigenom vinna överblick över aktuella forskningsuppgifter. Härigenom och genom att uppehålla förbindelser med forskare inom och utom landet borde rådet, då så erfordrades och vore lämpligt, kunna insätta olika krafter på bearbetandet av problem, vilkas lösande syntes vara av väsentligt värde. Särskilt måste rådets verksamhet bli av betydelse, då det gällde medicinska frågor, vilka på grund av sin omfattning eller speciella karaktär en fakultet eller högskola icke hade möjlighet att bemästra. Beträffande de uppgifter, som i övrigt borde åvila rådet, har i betänkandet anförts i huvudsak följande.

Det blir vidare rådets uppgift att taga närmare kännedom om samt ställning till det praktiska värdet av nya behandlingsmetoder av olika sjukdomar, vilka metoder antingen utarbetats i främmande länder eller framkommit som resultat av vetenskaplig forskning i vårt land. I den mån rådet finner dessa metoder vara av betydelse, bör det kunna främja deras användning.

En uppgift, för vilkens handhavande rådet särskilt synes vara skickat, ligger inom läkemedelslärans område. Medan kontrollen av nya läkemedels sammansättning och verkningsgrad tillkommer statens farmaceutiska laboratorium under medicinalstyrelsen, finnes intet organ, som systematiskt kan ingående pröva läkemedlens terapeutiska värde. Härigenom sakna läkare, tandläkare och veterinärer ofta ett auktoritativt omdöme om det medicinska värdet av nya läkemedel, och onödiga utgifter för allmänheten bli ej sällan följden. En sålunda nödig kontroll bör ett medicinskt forskningsråd kunna utöva på ett tillfredsställande sätt.

Forskningsrådet kan vidare tjäna som en den medicinska vetenskapens beredskapsorganisation för kris- och krigstider. Det skall därvid bland annat främja utbildningen av fackmän, som kunna svara för landets självförsörjning ifråga om läkemedel och sjukvårdsmateriel.

Som förut framhållits är den medicinska forskningen i vårt land för närvarande i huvudsak knuten till de medicinska läroanstalterna, tandläkarinstitutet och veterinärhögskolan inräknade. Men även vid andra institutioner och laboratorier bedrivs medicinsk vetenskaplig verksamhet och stå medel till förfogande härför. De möjligheter till forskningsarbete, som de icke akademiska sjukhusen erbjuda, äro åter föga beaktade. De stora central-lasaretten genomgå en utveckling, som gör dem väl lämpade som centra för medicinsk forskning. De största ha redan eller komma att få specialavdelningar, som till och med universitetsklinikerna stundom ännu sakna, t. ex. för neurokirurgi, dermatologi samt allergiska sjukdomar. Centrallaboratorierna vid de största lasaretten erbjuda i allmänhet goda möjligheter för vetenskapligt arbete. För de läkare, vilka äro verksamma vid dessa sjukhus vore det synnerligen betydelsefullt, om en forskning i större utsträck-

ning än vad nu är fallet där kunde bedrivas, något som också kunde komma den praktiska sjukvården till godo. För ett medicinskt forskningsråd skulle det vara en angelägen uppgift att främja forskning av sådan art.

Det medicinska forskningsrådet bör se en av sina viktiga uppgifter ligga i att stödja fakulteterna och högskolorna i deras vetenskapliga arbete. Även om dessa utrustas med direkta anslag för vetenskaplig forskning ligger det i sakens natur, att de med sina relativt begränsade medel i många fall icke kunna vara i stånd att genomföra stora och omfattande forskningsprogram, vilka understundom fordra långvarig ledighet för forskaren från det ordinarie arbetet samt ett större antal hjälpkrafter liksom även materiel i betydande omfattning. Ett forskningsråd skulle här ha en viktig funktion i att främja dylika speciella forskningsuppgifter och lovande vetenskapliga arbetsprogram, samtidigt som det övervakade, att de tilldelade medlen utnyttjades på ett effektivt sätt. Tyngdpunkten för rådets verksamhet härutinnan kommer att hänföra sig till större forskningsuppgifter, vilka planeras av forskare, som dokumenterat sig som framstående vetenskapsmän. Möjlighet bör därjämte finnas för rådet att lämna medel till andra vetenskapsidkare, vilka framlägga arbetsuppgifter, som synas lovande men vilkas utförande fakulteter respektive högskolor av skilda anledningar icke kunna understödja.

Också på ett annat sätt skulle forskningsrådet kunna gagna fakulteterna och högskolorna, nämligen genom att utdela resestipendier. Dessa skola ha till syfte att bereda vetenskapsmän, företrädesvis yngre, tillfälle att i utlandet orientera sig över problem, för vilka de äga särskilt intresse, eller att utbilda forskare till expert inom något nytt medicinskt forskningsområde, som är otillfredsställande företrätt i vårt land. Möjlighet att erhålla resestipendier bör föreligga även för vetenskapsidkare utanför de medicinska lärosätena.

De sakkunniga framhålla, att rådet, för att kunna fullfölja de olika syften, som sålunda angivits, måste till sitt förfogande ha vissa icke alltför knappt tillmätta penningmedel. De sakkunniga föreslå, att ett särskilt anslag beviljas för ändamålet. Ur detta anslag skulle rådet kunna bevilja medel för olika ändamål. *Beträffande dispositionen av detta ifrågasatta anslaget* har i betänkandet närmare anförts följande.

Medel böra av rådet beviljas för befordrande av viss uppgiven forskningsuppgift men böra inom denna ram kunna utgå för tillgodoseende av vitt skilda ändamål. De böra sålunda kunna beviljas för täckande av kostnader för forskaren, förorsakade av forskningsarbete, såsom resor, mistade löneförmåner och dylikt, eller såsom understöd för hans utkomst, eller för avlönande av vetenskapligt eller annat biträde eller för inköp av instrument eller annan materiel och oberoende av om forskaren är knuten till någon högskola eller icke.

För anslags beviljande förutsattes att arbetsplan och kostnader, avsedda att täckas av anslaget, äro angivna. Liksom i fråga om anslag ur de nyss omnämnda medlen bör ock här redogörelse för användningen av anslaget årligen lämnas, och kontroll bör utövas över bruket av de anslagna medlen. Finner rådet, att forskaren icke ägnar så mycken tid åt arbetet, som vid anslagets beviljande förutsatts, eller att arbetet icke bedrivs på ett tillfredsställande sätt, bör rådet äga att söka rättelse eller att indraga fortsatt

anslag. Rådet bör ock äga att vid utdelande av anslag uppställa de villkor eller eljest lämna de föreskrifter, som finnas erforderliga.

Ur de till rådets disposition ställda medlen böra ock på förut anförda skäl utdelas stipendier åt lovande eller förtjänta forskare för studieresa. Den för sådana stipendier lämpligaste anordningen torde icke vara att på förhand bestämma ett visst antal stipendier å visst eller vissa bestämda belopp. Behoven i detta hänseende äro mycket växlande. Det tjänligaste är, att stipendiets storlek anpassas efter det behov, som för varje tillfälle visas föreligga, och att det överlämnas åt rådet att efter förslag bestämma därom.

Medel ur anslaget böra även kunna beviljas för att förse forskningsbiblioteken i landet med erforderlig litteratur och befrämja publicering av vetenskapliga forskningsresultat.

I detta sammanhang uppkommer frågan, huruvida rådet bör äga beslutan- derätt beträffande beviljande av medel ur det härför disponibla anslaget eller om denna bör överlämnas till Kungl. Maj:t eller annan myndighet. De sakkunniga vilja i detta hänseende framhålla den stora betydelsen av rådets självständighet i sin verksamhet. Liksom det vetenskapliga arbetet för sin rikaste utveckling förutsätter oberoende, bör ock det centrala organ, som här föreslås skola ha till sin särskilda uppgift att befrämja forskning, utöva sin verksamhet under eget ansvar och i full frihet. Om ock beslutanderätten därför i regel bör ligga hos rådet, synes dock för beviljandet av särskilt stora anslag eller för beslut om understöd, som kunna väntas omfatta längre tidsperioder, rådets avgörande för att bli- va giltigt böra underställas Kungl. Maj:t.

Beträffande rådets s a m m a n s ä t t n i n g ha, framhålles i betänkandet, bland de sakkunniga olika meningar förfäktats. De skilda uppfattningar, som gjort sig gällande, ha i främsta rummet rört sig om rådets storlek. För ett litet råd kunde särskilt anföras, att ett sådant hade lättare att arbeta och kunde utveckla en högre grad av beslutsamhet i sin verksamhet. Skälen för ett större råd låge åter framförallt däri, att med de uppgifter, rådet enligt de sakkunnigas mening borde tilldelas, en såvitt möjligt allsidig representation av olika verksamhetsgrenar inom medicinsk forskning och administration i landet vore önskvärd, varjämte behörig hänsyn finge tagas till de å de olika lärosätena förgrenade lokala intressena. De sakkunniga ha stannat vid att föreslå, att rådet skall bestå av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande samt 14 ledamöter, nämligen medicinalstyrelsens chef och generalläkaren eller de dessa därtill förordnade, två representanter för vardera av de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt veterinärhögskolan, tre representanter för karolinska institutet, en representant för tandläkarinstitutet, en representant för svenska läkaresällskapet samt en representant för de medicinen angränsande naturvetenskapliga ämnena. Beträffande den sålunda föreslagna sammansättningen anføres vidare i betänkandet följande.

Enär viktiga uppgifter av socialmedicinsk eller militärmedicinsk art komma att vila å rådet, böra medicinalstyrelsen och försvarets sjukvårdsförvaltning vara företräd- da i rådet. Detta synes lämpligast böra ske så, att medicinalstyrelsens chef eller den han därtill förordnar samt general-

läkaren eller den han därtill förordnar ha säte i rådet. Dylikt förordnande bör kunna avse visst sammanträde eller den längre eller kortare tid, som vid förordnandet bestämmes, dock högst en viss maximitid, förslagsvis fem år. De övriga tolv ledamöterna böra vara aktivt verksamma vetenskapliga forskare och utses på grund av sina vetenskapliga förtjänster. I främsta rummet skola härvid de medicinska lärosätena, tandläkarinstitutet och veterinärhögskolan inräknade, vara företrädade. Deras representanter böra utses genom val. Det torde vara erforderligt att tillse att bland de av de medicinska fakulteterna och karolinska institutets lärarkollegium valda ledamöterna både de praktiska och de teoretiska disciplinerna bli företrädade. Detta kan lämpligen ske genom en föreskrift, att av de av karolinska institutet valda ledamöterna två skola företräda de teoretiska disciplinerna och en de praktiska, och att av de av de två fakulteterna valda en vid vardera fakulteten skall företräda den ena gruppen läroämnen och en den andra. Det är givetvis önskvärt att bland dessa sju valda medicinska vetenskapsmän så många skilda discipliner som möjligt bli företrädade. Några fasta regler för att tillgodose detta önskemål torde dock icke böra uppställas. Ett tillfredsställande resultat torde kunna vinnas genom samråd mellan valkorporationerna. Av de av veterinärhögskolans lärarkollegium valda ledamöterna skall likaledes den ene representera de teoretiska och den andre de praktiska disciplinerna. Jämväl den medicinska forskning, som icke är företrädd av dessa lärosäten, bör äga en målsman i rådet, vilken torde böra väljas av svenska läkaresällskapet. Den föreslagna representanten för de medicinen angränsande naturvetenskapliga disciplinerna torde lämpligen böra väljas av rådet själv.

En ömtålig och svår fråga är, framhålla de sakkunniga, för vilken tid ledamot av rådet bör utses. Å ena sidan äro kontinuitet och av ledamöterna förvärfvad erfarenhet i rådets angelägenheter naturligen eftersträfvansvärda, men å andra sidan är det betydelsefullt, att icke ensidighet i medelsdispositionen insmyger sig och kottorivälde stabiliseras. I det engelska rådet tillmättes en relativt snabb växling i rådets sammansättning stor betydelse. Efter öfverväganden i denna fråga ha de sakkunniga stannat vid att föreslå följande.

Ordföranden utses för fem år i sänder eller den kortare tid Kungl. Maj:t bestämmer. Maximitiden för de av medicinalstyrelsens chef och generalläkaren förordnade substituten sättes till fem år. De övriga tolv ledamöterna väljas för en tid av tre år och må omväljas i regel allenast en gång och ytterligare en gång blott om alldeles särskilda skäl påkalla sådant omval. Avgår någon av dessa tolv ledamöter, innan hans tjänstgöringstid gått till ända, bör ersättare väljas för den återstående delen av denna tid utan att denna inräknas i den sammanlagda högsta tjänstgöringstiden för den sålunda nyvalde.

Då det för bevarande av en viss grad av kontinuitet särskilt bland de valda medicinska forskarna inom rådet icke kan vara lämpligt, att mandattiden för dem framdeles kommer att utgå samtidigt, torde en övergångsbestämmelse, förslagsvis omfattande de fyra av fakulteterna i Uppsala och Lund, de tre av karolinska institutet och de två av veterinärhögskolan valda ledamöterna, vara erforderlig, enligt vilken dessa genom lottning indelas i tre grupper om vardera tre ledamöter och den första mandattiden för en

av dessa bestämmes till ett år och för en annan till två år och för en tredje till den normala tiden av tre år. Denna första tjänstgöringstid av ett eller två år bör då icke inräknas i den nyss omnämnda högsta tjänstgöringstiden för var och en av dessa ledamöter.

Beträffande det föreslagna forskningsrådets *a r b e t s f o r m e r* ha de sakkunniga uttalat, att dessa komme att bestå i sammanträden *in pleno* samt — till följd av rådets storlek — i *arbetsutskott* och särskilda *kommittéer*. Vidare måste rådet utrustas med ett fast *sekretariat*. Beträffande den närmare organisationen i nu nämnda hänseenden syntes det enligt de sakkunnigas mening böra tillkomma rådet självt att träffa erforderliga anstalter; dock syntes på några punkter anvisningar böra lämnas. Härom anförde de sakkunniga.

I fråga om arbetsutskottets befogenheter torde vara påkallat, att en viss gräns drages gentemot rådet *in pleno*. Ärenden rörande beviljande av anslag, stipendium eller understöd böra ej få avgöras av arbetsutskottet utan alltid hänskjutas till rådet *in pleno*, även om en förberedande behandling stundom lämpligen kan anförtros åt arbetsutskottet.

För föredragning av ärenden inför rådet bör jämväl på andra sätt än genom arbetsutskottet en förberedande utredning kunna ske. Så snart tillräcklig sakkunskap för bedömande av ett ärende icke finnes inom rådet, bör en särskild kommitté, utrustad med sådan sakkunskap tillsättas och krafter utanför rådet härför anlitas eller särskilt uppdrag åt en eller flera sakkunniga givas att bistå rådet.

Ett spörsmål av en viss betydelse knyter sig till dessa frågor. Bland rådets uppgifter bör ingå som en viktig angelägenhet att stå myndigheter till tjänst med att bearbeta vetenskapliga frågor, som möta dessa myndigheter i deras verksamhet. I främsta rummet framträda härvid, som förut påpekats, medicinalstyrelsens och försvarets sjukvårdsförvaltnings behov av undersökningar av socialmedicinsk respektive militärmedicinsk natur. Det torde kunna förväntas, att medicinalstyrelsen i detta syfte kommer att anlita rådet, så snart styrelsen icke själv anser sig förfoga över möjligheter att utreda problemet, medan försvarets sjukvårdsförvaltning torde kunna antas vända sig till rådet, så snart den har behov av vetenskaplig undersökning inom sitt verksamhetsområde. Fråga uppstår då, huru dessa ärenden bäst böra behandlas i rådet. Den ändamålsenligaste vägen att skaffa den förberedande utredningen torde i regel vara att hänskjuta den till särskild subkommitté.

De sakkunniga finna lämpligt att, enär hithörande frågor kunde förväntas förekomma i avsevärt antal och erfordra en viss kontinuitet, rådet arbetade med fasta subkommittéer, en för socialmedicinska och en för militärmedicinska frågor med medicinalstyrelsens chef respektive generalläkaren som ordförande. Med hänsyn till de socialmedicinska och militärmedicinska problemens stora omfattning och växlande natur kunde det måhända bli erforderligt att å ett flertal subkommittéer fördela de till dessa två huvudgrupper hörande frågorna. Beträffande de militärmedicinska frågorna kunde sålunda redan nu förutses, att vid sidan av subkommittén för allmänna mili-

tärmedicinska frågor erfordrades en kommitté för flygmedicinska och en för navalmedicinska problem.

Kommittéernas arbetsresultat borde föredragas inför rådet, som då skulle äga höra de ledamöter av kommittén, som icke vore ledamöter av rådet. Det syntes lämpligen böra överlämnas åt rådet att självt utforma de närmare bestämmelserna för dessa kommittéer.

De sakkunniga förorda slutligen i detta sammanhang, att sekreteraren och den övriga personal, som erfordras för rådets expedition böra tillsättas av rådet, som också borde äga att inom ramen för härför tillgängliga medel besluta om avlöningen.

I fråga om kostnaderna för forskningsrådets verksamhet har i betänkandet anförts.

Till rådets ledamöter synes böra utgå skäligen ersättning för särskilt tidskrävande arbete. Till ordföranden, som kan väntas bli åtskilligt upptagen med enskilda föredragningar av sekreteraren, innan de olika ärendena hänvisas till förberedande utredning, torde böra utgå ett arvode å 3 000 kronor för år. De övriga ledamöterna torde däremot i första hand böra åtnjuta blott resekostnads- och traktamentsersättningar för sammanträden i rådet in pleno eller i utskott eller kommittéer. Dessa ersättningar böra utgå enligt allmänna resereglementet klass I B. Om ledamot av rådet i visst ärende anlitas som särskild sakkunnig för att göra en förberedande utredning, bör han åter äga åtnjuta särskild ersättning härför. Dylik utredning kan vara av invecklad art, och det vore ej rimligt att begära, att ledamot av rådet skulle göra sådan sakkunnigutredning utan gottgörelse. Det bör tillkomma rådet att besluta om sådan ersättning i varje särskilt fall. Ersättning, som nu nämnts, bör ock tillkomma den, som utanför rådet anlitas för särskilt sakkunniguppdrag. Sekreterarens arvode bör, som redan sagts, bestämmas av rådet; dess storlek torde icke böra i förväg bestämmas, då det inom vissa gränser torde böra bero på hans kvalifikationer.

De årliga kostnaderna för forskningsrådets verksamhet ha av de sakkunniga beräknats till 49 000 kronor enligt följande uppställning:

Rådets ordförande, arvode	kronor 3 000
Rese- och traktamentsersättning till ledamöterna	» 4 000
Sekretariat, expeditionskostnader och ev. hyra	» 22 000
Kostnader för särskilda utredningar, revision och oförutsedda utgifter	» 20 000
<hr/>	
Summa kronor 49 000.	

Anslagsbehovet.

De sakkunniga ha för att åskådliggöra storleksordningen av de värden för samhället, varom i detta sammanhang är fråga, gjort vissa undersökningar rörande de ekonomiska verkningarna å samhället av sjukdomar hos människor och djur m. m. Det kan måhända vara av intresse att här, såsom bakgrund till beräkningen av anslagsbehovet för den medicinska forskningens främjande, återgiva vissa uppgifter ur dessa undersökningar.

De för samhället av sjukdomar hos människor förorsakade årliga direkta utgifterna utgöras av dels budgetära, d. v. s. belastande stats eller kommuns budget, och dels socialekonomiska utgifter, såsom utgifter för tandvård, läkarvård, inköp av apoteksvaror m. m. De förra beräknas till sammanlagt omkring 405 miljoner kronor, varav kostnaderna för allmän hälso- och sjukvård belöpa sig till omkring 253 miljoner kronor, utgifterna för av sjukdom vållade tilläggs pensioner och invalidunderstöd till omkring 64 miljoner kronor, fattigvårdsutgifter föranledda av sjukdom efter avdrag av ersättningar till omkring 57 miljoner kronor, stats- och kommunalbidrag till sjukkassor till omkring 16 miljoner kronor och utgifter för barnbidrag, invaliditetsprofylax, blindersättningar etc. till omkring 15 miljoner kronor. De socialekonomiska utgifterna kunna likaledes uppskattas till mycket höga belopp, sannolikt omkring 200 miljoner kronor. Härtill komma de av sjukdom vållade produktionsförlusterna, vilka icke tillförlitligen kunna beräknas men måste uppgå till mycket betydande belopp.

Beträffande betydelsen av veterinärvården må anföras följande. Landets djurstock representerar ett värde av omkring 1 600 miljoner kronor. De budgetära utgifterna för den civila och militära veterinärverksamheten belöpa sig årligen till över 12 miljoner kronor och de socialekonomiska till omkring 10 miljoner kronor. De årliga förlusterna, orsakade av dödsfall bland husdjuren, ha beräknats till omkring 27 miljoner kronor. Beträffande värdet av den sammanlagda produktionsminskningen på grund av sjukdom är det givetvis omöjligt att göra tillförlitliga beräkningar. Produktionsminskningen utgöres huvudsakligen av minskad mjölk-, kött-, fläsk- och äggproduktion, minskad arbetsprestation hos dragare samt minskade hud- och pälsvärden. Enbart värdet av genom sjukdom orsakad minskad mjölkproduktion belöper sig årligen till minst 50 miljoner kronor och många år upp mot 100 miljoner kronor.

Av svaren på den rundfråga, som de sakkunniga, enligt vad förut nämnts, företagit bland institutionschefer m. fl., ha de sakkunniga kunnat skapa sig en ungefärlig föreställning om de väl grundade önskemål i fråga om penningmedel för forskningsarbete å medicinens område, som för närvarande föreligga, samt om de forskningsuppgifter, som med förbättrade resurser skulle kunna upptagas. Resultatet av undersökningen har blivit, att ett årligt anslagsbehov av omkring 1 600 000 kronor skulle föreligga. Härav skulle i runt tal 1 200 000 kronor belöpa på den rent medicinska forskningen, 100 000 kronor på den odontologiska forskningen, 120 000 kronor på den veterinärmedicinska forskningen, 135 000 kronor på de föreslagna doktorandstipendierna samt 49 000 kronor på administrationskostnader för forskningsrådet. Härvid hade icke inräknats medel till utrikes studieresor eller till bibliotekens stödjande. Vid beräkningen av anslagsbehovet för den rent medicinska forskningen hade ej medräknats nya större arbetsprogram eller större engångsanslag för t. ex. nyanskaffning av elektronmikroskop eller dyrbarare laborieutrustningar. Ej heller hade hänsyn tagits till forskningen rörande tuberkulos, kräftsjukdomar, barnförämning eller reumatiska sjukdomar, då denna forskning understöddes av särskilda fonder, eller till forskning rörande gengasfaran, då denna vore föremål för ett särskilt under medicinal-

styrelsen stående gengasforskningsråds uppmärksamhet. Forskningar, som upptoges av statens institut för folkhälsan, statens rasbiologiska institut och statens bakteriologiska, farmaceutiska och rättsmedicinska laboratorier under medicinalstyrelsen ävensom av statens veterinärmedicinska anstalt, hade i endast mycket ringa omfattning medräknats.

De sakkunniga ha emellertid icke velat föreslå anvisande av hela det sålunda i och för sig erforderliga anslagsbeloppet av 1 600 000 kronor. Av hänsyn till det statsfinansiella läget och till att starka skäl syntes tala för en viss återhållsamhet i fråga om anslagsäskandena, innan de åtgärder, som de sakkunniga i det föregående föreslagit för den medicinska forskningens främjande, blivit närmare prövade, ha de sakkunniga ansett sig böra stanna vid att förorda, att ett sammanlagt belopp av 1 135 000 kronor måtte beviljas för de ändamål, som i det föregående angivits. Härav borde 400 000 kronor anvisas som anslag till medicinsk forskning vid universiteten m. fl. läroanstalter, 135 000 kronor såsom anslag till doktorandstipendier och 600 000 kronor såsom ett till forskningsrådets förfogande stående forskningsanslag. Härtill skulle så komma det förut berörda anslaget å 49 000 kronor till täckande av forskningsrådets administrationskostnader. De sakkunniga ha slutligen förordat, att särskilda anslag beviljas för de vetenskapliga undersökningar, som påkallas av medicinalstyrelsen eller försvarets sjukvårdsförvaltning.

Yttranden över de sakkunnigas förslag.

I de över de sakkunnigas förslag avgivna yttrandena har allmänt understrukits önskvärdheten av att åtgärder snarast måtte vidtagas för understödjande av den medicinska forskningen. Den bild de sakkunniga givit av de nuvarande förhållandena på detta område har ansetts vara i stort sett med verkliga förhållandena överensstämmande. Jämväl de huvudlinjer, som de sakkunniga uppdragit för avhjälpande av de mest påfallande bristerna, ha vunnit anslutning från samtliga hörda myndigheter och sammanslutningar. Sålunda har man på alla håll uttalat sig till förmån för inrättandet av ett statligt centralt medicinskt forskningsråd. Beträffande den lämpligaste organisationen av detta ha emellertid olika meningar gjort sig gällande, såväl i riktning mot ett ökat antal ledamöter som till förmån för ett mindre råd. Behovet av särskilda anslag till forskningen har starkt betonats och den av de sakkunniga föreslagna uppdelningen av dessa anslagsmedel på dels ett särskilt anslag till universiteten m. fl. läroanstalter och dels ett anslag till forskningsrådets förfogande har allmänt ansetts ändamålsenlig. Statskontoret och svenska läkaresällskapet ha emellertid förordat ett gemensamt anslag. De föreslagna anslagsbeloppen ha, utom i ett par yttranden, ansetts väl avvägda i nuvarande läge. Beträffande ordningen för anslagens beviljande ha några från de sakkunniga avvikande synpunkter anförts.

Även förslaget om ett särskilt anslag till doktorandstipendier har hälsats

med stor tillfredsställelse; endast statskontoret har av principiella skäl sett sig förhindrat biträda detsamma.

Den farmaceutiska forskningen, som ej berörts av de sakkunniga, har av universitetskanslern, medicinalstyrelsen och farmaceutiska institutet ansetts även böra tillgodoses i detta sammanhang. Därjämte har medicinalstyrelsen förordat höjning av anslaget till universiteten m. fl. läroanstalter för tillgodoseende av forskningen vid de styrelsen underställda bakteriologiska, rättskemiska och farmaceutiska laboratorierna. Vidare har statens veterinärmedicinska anstalt anhängit att jämväl komma i åtnjutande av forskningsanslag.

I flera yttranden har starkt betonats, att den vid lärosätena bedrivna forskningen vore att betrakta som det primära och att en eventuellt nödvändig beskränkning av de av de sakkunniga föreslagna anslagsbeloppen först i sista hand borde gå ut över det till universiteten m. fl. läroanstalter avsedda anslaget.

Ur yttrandena må i övrigt följande här återgivas.

Behovet av ett forskningsråd samt dettas organisation, uppgifter och befogenheter.

Medicinska fakulteten vid Uppsala universitet, med vilken *större akademiska konsistoriet i Uppsala* i huvudsak instämt, ställer sig tveksam i fråga om den föreslagna sammansättningen av rådet. Då, såsom framhållits av de sakkunniga, det enskilda forskningsarbetet vid institutioner och kliniker icke skulle falla inom rådets område, utan detta främst skulle avse uppgifter av mera omfattande karaktär, syntes det mindre nödvändigt, att de enskilda lärosätena och sammanslutningarna vore representerade i forskningsrådet än att detta sammansattes av personer med beprövad erfarenhet, kringssyn och oväld. Syftet med rådet borde därför bättre vinnas genom ett mindre antal medlemmar, förslagsvis fem, utsedda av Kungl. Maj:t, samt att inkomna förslag för närmare prövning och yttrande underställdes speciellt sakkunniga, såsom enskilda vetenskapsmän, fakulteter, lärarkollegier eller andra sammanslutningar, därest så bedömdes lämpligt. Med hänsyn till faran av kottterivälde ställde sig fakulteten kritisk jämväl beträffande den av de sakkunniga föreslagna längden av mandattiden. Fakulteten ville föreslå, att därest rådets sammansättning bestämdes i enlighet med de sakkunnigas förslag, medlemmarna valdes endast för tre år och blott undantagsvis omvaldes för ytterligare tre år, eller sammanlagt sålunda högst sex år.

Karolinska institutets lärarkollegium framhåller, att forskningsrådet borde givas en sådan karaktär, att det icke på något sätt komme i intressekonflikt med eller eljest gjorde intrång i de medicinska högskolornas verksamhet.

Kanslern för rikets universitet har anfört i huvudsak följande.

Den omständigheten, att det inom medicinen i så stor utsträckning arbetas med »målforskning» och att nya vetenskapliga landvinningar kunna ha

en utomordentlig och omedelbar betydelse för hälsovård och sjukvård, utgör ett särskilt skäl för inrättandet av ett centralt organ. Härmed är ingalunda sagt, att rådet borde uteslutande koncentrera sin understödsverksamhet på forskning av detta slag. Även för lösande av uppgifter inom »grundforskningen», alltså uppgifter av tills vidare rent teoretisk karaktär, bör rådet enligt de sakkunnigas förslag kunna bevilja anslag. Till denna ståndpunkt ansluter jag mig. Emellertid synes det önskvärt, att en något bestämmande gräns drages mellan användningen av det forskningsanslag, som skulle disponeras av rådet, och av det som är avsett att fördelas mellan de särskilda läroanstalterna. Rådets inrättande är betingat av bestämda skäl och dess verksamhet bör i huvudsak inriktas på de syften som motiverat dess tillkomst. När det är fråga om en uppgift av omedelbart praktiskt intresse, sålunda inom »målforskningen», synes rådet böra ha rätt att anvisa medel för uppgiftens lösande, även om uppgiften icke är av den storleksordning att den i enlighet med uttrycket i det föreslagna reglementet kan sägas vara av särskild betydelse för landet. När det gäller rent teoretiska forskningsuppgifter, torde rådet däremot böra koncentrera sig på främjande av verkligt betydelsefulla undersökningar och sådana som dessutom kräva avsevärda kostnader. Jag hemställer sålunda, att de uppgifter för rådet, som angivas i det föreslagna reglementet, närmare preciseras därhän att rådet äger med anslag stödja sådan forskning som synes vara av omedelbart praktisk betydelse eller som, utan att ha denna karaktär, finnes vara av särskild vikt från vetenskaplig synpunkt och kräva avsevärda omkostnader. Huruvida rådet bör, såsom föreslagits, få till uppgift att verka för att forskningsbiblioteken i landet bli försedda med erforderlig litteratur, synes mig tveksamt. Biblioteken böra tillgodoses från de anslag, som ordinärt stå till förfogande härför, och om dessa äro otillräckliga, böra de höjas.

Kanslern har i anslutning till de sakkunnigas förslag, att beslut om särskilt stora anslag eller om anslag, som kan väntas utgå under flera år, skola underställas Kungl. Maj:ts prövning, funnit önskvärt, att en bestämdare gräns angäves för rådets behörighet. Beslut, som innebure disposition av förslagsvis mer än 20 000 kronor i engångsbelopp eller periodiska belopp, kunde lämpligen hänskjutas till Kungl. Maj:t för avgörande.

I fråga om rådets organisation ville kanslern ansluta sig till medicinska fakultetens i Uppsala förslag om endast fem av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, dock med tillägg dels att av rådets medlemmar minst tre borde vara aktiva lärare vid de ifrågavarande läroanstalterna, dels att utöver de fem av Kungl. Maj:t utsedda medlemmarna skulle komma chefen för medicinalstyrelsen såsom självskriven medlem. Ett önskemål vore ock att Kungl. Maj:t alltid beredde plats i rådet för en företrädare för de medicinen angränsande naturvetenskapliga ämnena. Då det borde stå rådet fritt att för behandling av särskilda frågor med sig adjungera eller ock rådfråga utomstående fackmän, torde det ej behöva befaras, att rådet ensidigt skulle tillgodose forskningsuppgifter inom sådana områden, som vore i rådet direkt företrädda.

Lärarkollegiet vid veterinärhögskolan har i anslutning till de sakkunnigas förslag, att medicinalstyrelsens chef eller den han därtill förordnade skulle

vara självskriven ledamot av rådet, förklarar sig förutsätta, att, då fråga vore om sådan vetenskaplig forskning, som närmast berörde det civila veterinärväsendet, sådant förordnande utfärdades för chefen för medicinalstyrelsens veterinärbyrå. Kollegiet anser även att, därest veterinärbyrån i en framtid skulle komma att omorganiseras till en självständig veterinärstyrelse, chefen för nämnda styrelse eller den han därtill förordnade borde beredas plats i rådet.

Styrelsen för veterinärhögskolan har hänvisat till vad lärarkollegiet anfört.

Statskontoret ifrågasätter, om icke forskningsrådets sammansättning borde bli en annan och mindre omfattande än de sakkunniga tänkt sig. Rådets huvuduppgift torde bli att avgiva förslag rörande lämplig fördelning av de anslagsmedel, som av statsmakterna anvisats till forskningens främjande. Rådets möjligheter att giva impulser till medicinsk forskning eller att övervaka forskningsarbetets planmässiga bedrivande finge, framhåller statskontoret, bedömas bli förhållandevis begränsade. Rådet syntes lämpligen böra ställas under ordförandeskap av kanslern för rikets universitet och i övrigt bestå av lika antal teoretiker och praktiker, förslagsvis en av varje slag, från vartdera universiteten i Uppsala och Lund samt från karolinska institutet och veterinärhögskolan samt en ledamot från tandläkarinstitutet, tillhoppa ordförande och nio ledamöter. Den medicinska forskning, som icke vore företrädd av nyssnämnda lärosäten, liksom ock medicinalstyrelsen och försvarrets sjukvårdsförvaltning torde knappast behöva beredas fast plats i rådet utan torde i ungefär samma ordning, som de sakkunniga föreslagit i fråga om tillsättandet av underkommittéer, kunna genom särskilt utsedda representanter eller sakkunniga lämnas tillfälle att inför rådet framlägga sina speciella synpunkter och önskemål på hithörande forskningsproblem. Det finge särskilt understrykas, att ledamotskap i rådet borde vara förbehållet aktiva forskare.

Genom en dylik sammansättning av rådet markerades, fortsätter statskontoret, att de medicinska högskolorna vore och borde vara forskningens huvudcentra, samtidigt som rådet komme att ledas av en med universitetens och högskolornas problem väl förtrogen och erfaren förvaltningsman. Begränsningen av antalet ledamöter i rådet torde endast bidra till att göra det mera arbetsdugligt, medan anordningen med tillfälligt adjungerade sakkunniga från eljest orepresenterade medicinska områden och forskningsgrenar säkerställde en möjligast allsidig belysning och bedömning av aktuella forskningsuppgifter.

Medicinalstyrelsen erinrar, att styrelsen i skilda sammanhang haft anledning konstatera olägenheterna av att vårt land saknade nödig organisation, främst ett officiellt centralt organ, med resurser att taga sig an sådana aktuella forskningsuppgifter, vilkas genomförande vore nödvändiga för att åtgärder till förebyggande och botande av sjukdomar skulle kunna vidtagas.

Beträffande det ifrågasatta forskningsrådets sammansättning hade medicinalstyrelsen funnit tveksamt, om det icke med de föreslagna 15 ledamöterna kunde befaras bli en alltför tungrodd organisation, men med hänsyn till den stora betydelsen av rådets allsidighet hade styrelsen icke ansett sig böra förordna ett mindre antal medlemmar. Fastmera borde enligt styrelsens mening rådet utökas med en representant även för den farmaceutiska forskningen.

Inom medicinalstyrelsen har *skiljaktig mening* uttalats av medicinalrådet Alegren, som förklarar sig finna starka skäl tala för att jämväl chefen för medicinalstyrelsens veterinärbyrå inginge som ledamot i forskningsrådet.

Försvarets sjukvårdsförvaltning anser, att det medicinskt vetenskapliga arbetet inom försvarsväsendet i högsta grad skulle främjas genom inrättande av ett forskningsråd. Beträffande rådets sammansättning ifrågasätter förvaltningen, huruvida icke, utöver det föreslagna antalet ledamöter, borde tillkomma dels en ledamot med intim kontakt med samhällets ledning, förslagsvis en riksdagsman, dels ock en representant för den farmaceutiska forskningen.

Förvaltningen delade de sakkunnigas uppfattning, att den ifrågasatta subkommittén — eller, enligt av förvaltningen föreslagen benämning, specialkommittén — för militärmedicinska frågor borde vara permanent. Med hänsyn härtill syntes dess organisation och verksamhetsområde böra närmare angivas redan i reglementet för forskningsrådet.

Riksförsäkringsanstalten framhåller såsom synnerligen angeläget, att yrkesmedicinen, yrkeshygienen och olycksfallsmedicinen hänföras till de forskningsuppgifter, som böra befrämjas av ett blivande forskningsråd. Den redovisning, som de sakkunniga i anslutning till sitt betänkande lämnat rörande aktuella medicinska forskningsuppgifter av social betydelse, vore enligt anstaltens uppfattning behäftad med framträdande brister i detta hänseende.

Styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt anser icke lämpligt, att forskningsrådets veterinärmedicinska representanter endast utses av veterinärhögskolan. Visserligen syntes lärarkollegiet vid sitt val av representanter oförhindrat att utse även forskare utanför veterinärhögskolan, men ändock syntes det styrelsen, som om en viss ensidighet i rådets sammansättning härigenom kunde uppstå. Styrelsen ville därför föreslå, att rådet förstärktes med byråchefen å veterinärbyrån i medicinalstyrelsen, vilken dels genom sin tjänst kunde förutsättas besitta en allmän överblick över det veterinärmedicinska området, dels ock i egenskap av utav Kungl. Maj:t förordnad ordförande i styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt på ett fullgott sätt torde kunna företräda denna anstalts intressen.

Inom styrelsen har *skiljaktig mening* uttalats av professor Hjärre, godsägare Närlinge och hovrättsrådet Palmquist, vilka för vinnande av en allsidigare representation av den veterinärmedicinska forskningen i rådet för-

ordrat, att endast en av de föreslagna två veterinärmedicinska ledamöterna skulle representera forskningen vid veterinärhögskolan, medan den andre lämpligen syntes böra utses av styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt efter samråd med styrelsen för svenska veterinärläkareföreningen. För vinnande av ytterligare garantier för en allsidig behandling av de veterinärmedicinska problemen syntes det vidare naturligt att, i likhet med vad som föreslagits för de socialmedicinska och militärmedicinska spörsmålen, för de veterinärmedicinska frågornas behandling tillsattes icke enbart tillfälliga subkommittéer utan även en fast subkommitté.

Vetenskapsakademien uttalar, att även om beviljandet av direkta forskningsanslag till universiteten m. fl. medicinska lärosäten vore en högst betydelsefull åtgärd, inrättandet av ett medicinskt forskningsråd i vårt land dock framstode som än viktigare. Enligt akademiens uppfattning syntes rådets befogenheter med avseende å beviljande av forskningsanslag närmare böra preciseras, förslagsvis så, att engångsanslag om 25 000 kronor eller därutöver respektive anslag å 10 000 kronor eller därutöver, som kunde förväntas utgå under flera år, skulle underkastas Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse.

Styrelsen för farmaceutiska institutet hemställer, att även den farmaceutiska forskningen måtte erhålla en målsman i rådet samt bli delaktig av de medel, som kunde komma att anslås till forskning och stipendier.

Svenska läkaresällskapet är av den åsikten, att man måste fordra en större arbetsinsats av rådsledamöterna själva än som förutsatts av de sakkunniga. De vetenskapliga ledamöterna syntes fördenskill böra äga rättighet till partiell eller fullständig befrielse från sin ordinarie undervisningsplikt samt skyldighet till begränsning av med eventuell läkarverksamhet sammanhängande arbete, varför skälig compensation borde utgå. För att göra det lättare för aktiva forskare att mottaga uppdraget som ledamöter ifrågasatte sällskapet en förkortning av mandattiden från tre till två år. Det vore i så fall lämpligt att medgiva omval två gånger i stället för en, varigenom den som regel högsta mandattiden, sex år, bleve oförändrad. Sällskapet vore vidare av den uppfattningen, att större arbetskraft, bättre sammansvetsning och objektivitet kunde förväntas av ett mindre råd än det av de sakkunniga föreslagna. Sällskapet föresloge därför, att rådet förutom av ordföranden samt medicinalstyrelsens chef och generalläkaren respektive av dem utsedda representanter utgjordes av två representanter från vardera av de medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund, tre representanter från karolinska institutet samt en representant från svenska läkaresällskapet. I överensstämmelse med de sakkunniga föresloge sällskapet, att en representant från vardera Uppsala, Lund och Stockholm representerade de teoretiska och en representant de praktiska disciplinerna samt, avvikande från de sakkunnigas förslag, att den tredje ledamoten från karolinska institutet finge fritt väljas av lärarkollegiet. Sällskapet förut-

satte även, att dess egen representant finge väljas oberoende av huruvida han vore praktiker eller teoretiker.

Svenska veterinärläkareföreningen ifrågasätter lämpligheten av att, i fråga om forskningsrådets sammansättning, draga en gräns mellan teoretiska och praktiska discipliner. Det syntes föreningen viktigast, att rådet sammansattes av vidsynta män med förståelse för forskningens behov, oavsett om de själva bedreve grundforskning eller målforskning. Föreningen förutsatte, att veterinärhögskolans lärarkollegium vid val av representanter i rådet icke vore bundet vid högskolans egna forskare utan kunde välja representant även utanför högskolan. Föreningen ville vidare ge uttryck för det önskemålet, att vid handläggning av ärende, som berörde den veterinärmedicinska forskningen, medicinalstyrelsens chef låte sig företrädas av chefen för medicinalstyrelsens veterinärbyrå. Bestämmelse härom borde inryckas i reglementet.

Svenska tandläkaresällskapet slutligen framhåller, att de förekommande frågorna berörande odontologisk forskning torde bli mera allsidigt belysta och besluten kanske mindre ensidiga, om ytterligare åtminstone en odontologisk fackman bereddes plats i rådet. Det syntes därvid sällskapet lämpligt, att sällskapet, som sedan 85 år verkat för den odontologiska forskningens och undervisningens främjande, bereddes tillfälle att i likhet med svenska läkaresällskapet utse en representant i rådet.

De egentliga forskningsanslagen.

Större akademiska konsistoriet i Uppsala ifrågasätter, om icke de för forskningsändamål avsedda anslagsmedlen borde så fördelas, att det särskilda anslaget till medicinsk forskning vid universiteten med flera läroanstalter utginge med 600 000 kronor och det till forskningsrådets förfogande ställda anslaget sattes till 400 000 kronor, alltså omvänd proportion i förhållande till de sakkunnigas förslag.

Karolinska institutets lärarkollegium anser de av de sakkunniga föreslagna anslagen för låga. De borde utmätas under större hänsynstagande till det anslagsbehov av 1,6 miljoner kronor årligen, som de sakkunniga efter en omsorgsfull undersökning kommit fram till. Beträffande dispositionen av det anslag, som skulle utgå till universiteten m. fl. läroanstalter, ansåge kollegiet det lämpligare, att avgörandet om anslag ur de mellan lärosätena fördelade medlen träffades av lärosätena själva. Som motivering ville kollegiet anföra, att det här vore fråga om ståndpunktstagande i rent vetenskapliga spörsmål. Redan nu beslutade för övrigt lärarkollegiet över utdelandet av betydande belopp för medicinsk forskning, utan att några olägenheter försports därav.

Lärarkollegiet vid veterinärhögskolan föreslår införande av bestämmelser i syfte att tillförsäkra veterinärhögskolan respektive den veterinärmedicinska forskningen lägst 10 procent av de beviljade anslagen.

Kanslern för rikets universitet hemställer, att av det forskningsanslag, som skulle utgå till de särskilda lärosätena, en anslagspost måtte tilldelas jämväl farmaceutiska institutet. Mot de föreslagna riktlinjerna för ifrågasvarande anslags användande funne kanslern icke anledning till erinran. Kanslern ville blott särskilt understryka de sakkunnigas uttalande, att utdelning från detta anslag borde ske enbart med hänsyn till den vetenskapliga forskning, som utfördes på de olika institutionerna respektive kliniker, oberoende av om sökanden vore föreståndaren för institutionen respektive klinikchefen eller annan där arbetande forskare och oberoende av om anslagen bleve ojämnt fördelade mellan de olika institutionerna. I anslutning till förslaget, att anslaget å 400 000 kronor till de särskilda lärosätena skulle få naturen av reservationsanslag, förutsatte kanslern, att jämväl var och en av de poster, som ur nämnda anslag tilldelades de olika läroanstalterna, finge karaktären av särskilt reservationsanslag, så att eventuella besparingar å en dylik delpost komme det lärosäte till godo, där besparingen skett.

Statskontoret avstyrker såsom mindre rationell den föreslagna anordningen med två särskilda forskningsanslag. Det syntes statskontoret, som om i stället samtliga bidrag av statsmedel till medicinsk forskning borde utgå från ett gemensamt forskningsanslag. Detta anslag skulle fördelas av Kungl. Maj:t efter förslag av forskningsrådet. En förutsättning för varje medelsanvisning för forskningsarbeten borde vara, att den grundade sig på en detaljutformad, av Kungl. Maj:t godkänd plan för forskningsanslagets disponerande. Det syntes sålunda icke tillfyllest att, såsom de sakkunniga föreslagit, begränsa Kungl. Maj:ts prövningsrätt till särskilt stora anslag eller beslut om understöd, som kunde väntas utgå under längre tidsperioder. Vad anginge storleken av de medel, som borde anvisas till främjande av medicinsk forskning, måste denna givetvis ytterst bli beroende av statsfinansiella överväganden. För att det uppställda syftemålet icke skulle förfelas, torde dock anslaget icke böra beräknas alltför knappt, framhåller statskontoret. Ämbetsverket kunde emellertid icke finna lämpligt, att forskningsanslaget toges i anspråk för beviljande av stipendier för utrikes studieresor. I den mån resestipendier av detta anslag ansåges böra utgå, torde medel härför böra upptagas under särskilt anslag å riksstaten, öppet även för andra forskare än de medicinska.

Medicinalstyrelsen finner uppenbart, att även farmaceutiska institutet bör komma i åtnjutande av statligt forskningsanslag samt jämväl i övrigt jämföras med i betänkandet angivna institutioner. Styrelsen anför vidare:

De under medicinalstyrelsens förvaltning lydande tre statliga laboratorier-na, det bakteriologiska, rättskemiska och farmaceutiska, hava inga anslag anvisade för vetenskaplig forskning. De många forskningsuppgifter, som anmält sig vid dessa institutioner, hava, särskilt i nuvarande tidsläge, först efter den strängaste behovsprövning föranlett framställningar från medici-

nalstyrelsen till Kungl. Maj:t om anvisande av särskilda medel för sådana forskningsuppgifter, varför i ett stort antal fall planlagda, betydelsefulla undersökningar icke kommit till utförande. Gjorda framställningar om särskilda anslag för vetenskaplig forskning vid dessa laboratorier hava icke lett till resultat. Medicinalstyrelsen anser sig därför i detta sammanhang böra hemställa, att det av de sakkunniga ifrågasatta anslaget till medicinsk forskning utökas med 30 000 kronor årligen, vilken summa under ledning av en forskningsrådets särskilda subkommitté skulle användas för bedrivande av medicinsk forskning vid ovannämnda tre statliga laboratorier. Därest statsmakterna skulle i enlighet med av medicinalstyrelsen den 9 juni 1944 avgivet förslag inrätta jämväl ett statligt odontologiskt laboratorium, synes här ifrågavarande anslag böra ökas förslagsvis med 10 000 kronor, avsedda för vetenskaplig forskning vid sagda laboratorium. Styrelsen förutsätter, att det förordade fasta forskningsanslaget genom forskningsrådet icke skall utgöra hinder för att vid särskilt föreliggande behov för speciella aktuella forskningsuppgifter särskilda anslag skola kunna beviljas utöver det fasta anslaget.

Även i denna fråga har *skiljaktig mening* anförts av medicinalrådet Alegren, som funnit det önskvärt, att av de båda forskningsanslagen vissa fixerade belopp, förslagsvis lägst 10 procent, förbehölles den veterinärmedicinska forskningen.

Försvarets sjukvårdsförvaltning har i anslutning till de sakkunnigas uttalande, att särskilda anslag borde beviljas för de vetenskapliga undersökningar, som påkallades av medicinalstyrelsen och sjukvårdsförvaltningen, hemställt, att till militärmedicinsk forskning för budgetåret 1945/46 måtte anvisas ett reservationsanslag av 50 000 kronor, under förutsättning att anslagsmedel i övrigt komme att beviljas till forskningsrådet.

Styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt framhåller önskvärdheten av att även anstalten tillförsäkrades ett fast forskningsanslag. Härför talade bland annat, att anstalten enligt sin instruktion vore ålagd att bedriva vetenskaplig forskning och att den hittills vid anstalten bedrivna forskningen väl syntes kunna jämföras med den vid veterinärhögskolan. Styrelsen hemställde därför, att det av de sakkunniga föreslagna årsanslaget till medicinsk forskning vid universiteten m. fl. läroanstalter, 400 000 kronor, måtte ökas med 25 000 kronor för nämnda ändamål. För att vid fördelningen av det föreslagna anslaget till forskningsrådet de veterinärmedicinska intressena skulle bli behörigen tillgodosedda, ville styrelsen vidare föreslå, att visst fixerat belopp, förslagsvis lägst 10 procent av anslaget, skulle användas för veterinärmedicinska ändamål.

Vetenskapsakademien hade icke funnit det ändamålsenligt, att medel ur det till medicinsk forskning vid universiteten m. fl. läroanstalter avsedda anslaget beviljades av universitetskanslern respektive veterinärhögskolans styrelse. Det låge i sakens natur, att i rent vetenskapliga frågor vederbörande fakultet eller lärarråd representerade sakkunskapen på ett helt annat sätt än kanslern eller styrelsen kunde göra. Det syntes

därför akademien lämpligast, att avgörandet om medlens disposition fattades av vederbörande lärosäte självt. Akademien erinrade om att karo-linska institutet årligen utdelade över en kvarts miljon kronor till under-stöd för medicinsk forskning, utan att besluten därom underställdes kans-lern. Det syntes icke önskligt att frångå denna praxis. Tvärtom syntes det naturligt, att den myndighet som bure ansvaret för det vetenskapliga arbe-tets bedrivande, också själv finge fatta avgörandet om medlens disposition.

Svenska läkaresällskapet föreslår, att de föreslagna båda forskningsansla-gen sammanslås till ett anslag, vilket ställes till rådets förfogande. Rådets allsidiga sammansättning och bestämmelserna om ledamöternas begrän-sade mandattider skänkte enligt sällskapets uppfattning tillräcklig garanti för saklighet och opartiskhet mot klickvälde och gunstlingssystem vid medlens fördelning.

Svenska veterinärläkareföreningen förutsätter, att av det föreslagna an-slaget till medicinsk forskning vid universiteten m. fl. läroanstalter ett belopp av lägst 10 procent måtte tilldelas veterinärhögskolan. Föreningen ville fästa uppmärksamheten på att den veterinärmedicinska forskningen icke förfogade över några nämnvärda privata forskningsfonder. Även av det anslag, som skulle ställas till forskningsrådets förfogande, syntes samma proportionella andel böra komma den veterinärmedicinska forskningen till godo.

A n s l a g e t t i l l d o k t o r a n d s t i p e n d i e r .

Universitetskanslern anser, att utdelningen av stipendierna lämpligen kunde omhänderhas av fakulteterna respektive lärarkollegierna. Ifrågava-rande anslag, som enligt de sakkunnigas förslag skulle få karaktären av reservationsanslag, syntes böra uppdelas mellan de olika lärosätena och föreskrift meddelas, att varje delpost skulle erhålla karaktären av särskilt reservationsanslag.

Statskontoret anser sig, som förut nämnts, av principiella skäl icke kunna tillstyrka anvisandet av ett särskilt anslag till doktorandstipendier. Behovet av ekonomiskt stöd åt mindre bemedlade yngre vetenskapsidkare för att underlätta för dem att fullfölja sina studier och sitt forskningsarbete fram till doktorsdisputation gjorde sig med samma styrka gällande även inom andra vetenskapliga discipliner än den medicinska. En lösning av denna fråga borde fördenskull icke ske isolerat för en enstaka grupp vetenskaps-idkare utan måste föregås av närmare utredning och överväganden i ett större sammanhang. I den mån man genom doktorandstipendier önskade särskilt främja någon viss gren av den medicinska forskningen, finge fram-hållas, att hinder givetvis icke mötte att genom beviljande av bidrag från det stora forskningsanslaget bereda en yngre förtjänt forskare tillfälle att full-följa en planerad eller påbörjad forskningsuppgift, som forskningsrådet prö-vat vara förtjänt av ekonomiskt stöd.

Vetenskapsakademien förordar, av skäl som närmare redovisats i det föregående under forskningsanslagen, att beviljandet av stipendierna bör ankomma på vederbörande lärosäte självt.

Svenska tandläkaresällskapet hemställer, att utöver de av de sakkunniga föreslagna två stipendierna till tandläkarinstitutet ytterligare två stipendier måtte beviljas institutet. Tandläkarkårens storlek vore, framhåller sällskapet, betydande. Antalet årligen intagna studenter vid tandläkarinstitutet uppginge för närvarande till omkring $\frac{2}{3}$ av antalet vid samtliga medicinska fakulteter och institut årligen intagna studenter.

Departement-
schefen.

Läkekonstens utveckling under de senaste hundra åren ådagalägger visserligen, hurusom framstegen på detta område ofta berott på geniala, ibland av tillfälligheterna framkallade uppslag, men den visar också, att förutsättningar måste finnas för bedrivande av systematiskt vetenskapligt arbete efter olika linjer och för fullföljande av skilda idéer och tankar. Härigenom skapas förutsättningar för fortsatt framåtskridande. Läkekonsten utgör ett hela den civiliserade mänskligheten omfattande arbetsfält, där vinningar, som göras inom ett land, komma alla länder till godo, liksom inom ett land framkomna uppslag kunna tillgodogöras och fullföljas inom ett annat land. Det torde framstå såsom en klar förpliktelse även för vårt land att efter förmåga göra en insats på detta arbetsfält. Denna uppgift framstår i närvarande stund i en alldeles särskilt klar dager mot bakgrunden av rådande förhållanden ute i världen.

Såsom redan antytts kräver den medicinska forskningen, liksom all annan vetenskaplig forskning, för sin utveckling gynnsamma yttre betingelser. Som den lämnade redogörelsen visar, ha de sakkunniga emellertid vid inventering av våra nuvarande resurser på detta område funnit flera och i vissa hänseenden allvarliga brister föreligga. Den bild, de sakkunniga givit av vår medicinska forsknings resurser av idag, har vitsordats i flera av de avgivna yttrandena. För egen del är jag övertygad om att åtgärder behöva vidtagas för att bereda ifrågavarande forskning förbättrade villkor. Tidpunkten härför synes särskilt lämplig nu, då våra vetenskapliga förbindelser med andra länder efter att under åtskilliga år ha varit starkt beskurna inom en ganska snar framtid åter torde kunna upptagas.

Med hänsyn till de för utredningen givna direktiven ha de sakkunniga vid övervägandet av vilka åtgärder som böra vidtagas för avhjälpandet av de påvisade bristerna icke ansett sig böra närmare ingå på dessa, i den mån de hänfört sig till de medicinska och odontologiska studiernas och läroanstalternas organisation. De sakkunniga ha emellertid framhållit, att dessa frågors lösning vore minst lika viktig som andra åtgärder för den medicinska forskningens främjande. Jag vill redan nu förutskicka, att jag har för avsikt att senare i ett större sammanhang låta verkställa utredning beträffande anförda spörsmål, i den mån de ej komma att behandlas av på

dessa områden redan verksamma sakkunnigutredningar. De förslag, vilkas framläggande för riksdagen jag nu vill förorda, avse sålunda närmast sådana åtgärder, som kunna och böra vidtagas för främjande av den medicinska forskningen huvudsakligen inom ramen för den nuvarande organisationen.

De sakkunnigas förslag gå ut på genomförande av åtgärder efter i huvudsak två linjer. Dels skulle särskilda anslagsmedel för stödjande av forskningen vid de medicinska lärosätena, tandläkarinstitutet och veterinärhögskolan däri inbegripna, utgå direkt till dessa läroanstalter, dels skulle ett statligt centralt medicinskt forskningsråd inrättas med särskilda anslagsmedel till sitt förfogande. I det förstnämnda hänseendet föreslås beviljandet av två särskilda anslag, nämligen ett forskningsanslag i egentlig mening och ett anslag till s. k. doktorandstipendier.

Jag vill till en början kraftigt understryka de sakkunnigas uttalande, att de medicinska lärosätenas institutioner och kliniker äro och måste förbli våra viktigaste centra för medicinsk forskning. Det är vid dessa läroanstalters institutioner och kliniker, som den blivande vetenskapsmannen först kommer i närmare kontakt med vetenskapligt arbets- och tänkesätt samt självständig forskning och lägger den grund, på vilken han i fortsättningen skall bedriva eget vetenskapligt arbete. Dessa läroanstalter ha såsom sina två huvuduppgifter att bedriva vetenskaplig forskning och meddela undervisning. Ett intimt samband förefinnes mellan dessa båda uppgifter. Den vetenskapliga nivån på den vid ifrågavarande läroanstalter bedrivna undervisningsverksamheten är sålunda utan tvivel direkt beroende av kvaliteten av den vetenskapliga forskning, som där bedrivs. För nyrekrytering av forskare och akademiska lärare är denna forskningsverksamhet av avgörande betydelse. Det är därför enligt mitt förmenande synnerligen angeläget att tillse, att först och främst den medicinska forskningens centralhärddar erhålla möjligheter att utveckla sin verksamhet som forskningsinstitut. Som av den föregående redogörelsen framgår, tillgodose de för närvarande för ifrågavarande lärosäten tillgängliga anslagsmedlen i huvudsak endast den ena av deras två huvuduppgifter, nämligen undervisningen. Följden härav har blivit, att forskningsarbetet som regel icke kan på långt när bedrivas i den omfattning och med den intensitet, som vore önskvärd och som även vore motiverad av den omständigheten, att institutionerna och klinikerna redan för sitt undervisningsändamål förfoga över en organisation, vilken med relativt små ytterligare kostnader skulle kunna i hög grad öka den vetenskapliga avkastningen. Det kan ej vara god ekonomi, att i brist på medel den yttre organisation, som dessa institutioner representera, endast ofullständigt utnyttjas.

Jag vill därför livligt tillstyrka de sakkunnigas förslag, att särskilda anslagsmedel beviljas för främjande av den medicinska forskning, som be-

drives vid de medicinska lärosätenas institutioner och kliniker. Förutom de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund, karolinska institutet, tandläkarinstitutet och veterinärhögskolan synes mig emellertid även farmaceutiska institutet böra bli delaktigt av detta anslag. Anslaget torde sålunda årligen böra av Kungl. Maj:t fördelas i sex skilda poster. De uppdragna riktlinjerna för de olika anslagsposternas användande föranleda ingen erinran från min sida. Sålunda torde beslut om beviljande av anslag ur de till förfogande ställda medlen böra meddelas, för de medicinska fakulteterna, karolinska institutet och tandläkarinstitutet av kanslern för rikets universitet och för veterinärhögskolan och farmaceutiska institutet av respektive styrelser. I likhet med kanslern vill jag understryka, att utdelning från detta anslag bör ske enbart med hänsyn till den vetenskapliga forskning, som bedrivs vid de olika institutionerna och klinikerna, oberoende av om sökanden är institutionsföreståndaren respektive klinikchefen eller annan där verksam forskare och oberoende av om anslagen därigenom skulle bli ojämnt fördelade mellan olika institutioner. I motsats till de nuvarande materielanslagen, vilka i huvudsak fördelas proportionellt mellan institutionerna, bör sålunda förevarande anslag fördelas helt och hållet på grundval av redovisat och styrkt behov. Såsom förutsättning för erhållande av understöd ur detta anslag för viss forskningsuppgift bör gälla, att sökanden framlägger en plan för arbetets bedrivande och penningmedlens användning. Därjämte bör den, som erhållit understödet, förpliktas att årligen lämna en redogörelse för arbetets fortskridande och medlens utnyttjande. Det torde böra ankomma på universitetskanslern att meddela erforderliga föreskrifter i syfte, att apparatur eller annan utrustning, som vid viss institution anskaffats för medel ur ifrågavarande anslag, må i den utsträckning så befinnes lämpligt utnyttjas jämväl av forskare, som icke äro anknutna till institutionen i fråga. Anslaget, som torde böra uppföras i rikstaten under Universiteten, den medicinska undervisningen m. m. och benämnas: Bidrag till främjande av medicinsk forskning vid universiteten m. fl. läroanstalter, synes böra erhålla karaktären av reservationsanslag. Jag förutsätter därvid, att jämväl en var av de sex olika anslagsposterna får karaktären av ett särskilt reservationsanslag, varigenom eventuella besparingar å en dylik anslagspost kunna komma det lärosäte till godo, där besparingen skett. Till storleken av det erforderliga anslagsbeloppet återkommer jag senare.

De sakkunniga ha såsom en av de allvarligaste bristerna i vår medicinska forsknings nuvarande resurser framhållit, att ekonomiska betingelser saknades för tillvaratagande av de för forskningsarbete bäst skickade begåvningarna. För skapandet av bättre förutsättningar i detta avseende ha de sakkunniga som redan nämnts föreslagit beviljandet av ett särskilt anslag för s. k. doktorandstipendier. Dessa stipendier, som skulle utgå med 5 000 kro-

nor för år räknat och kunna åtnjutas under en tid av högst tre år, avsåges för studerande vid fakulteterna, karolinska institutet, tandläkarinstitutet och veterinärhögskolan, vilka vore sysselsatta med utarbetande av doktorsavhandling eller därmed jämförligt arbete och som ådagalagt anlag för vetenskapligt arbete. Förslaget har hälsats med livlig tillfredsställelse av de berörda lärosätena samt universitetskanslern. Jag är för egen del av den uppfattningen, att en åtgärd i linje med den föreslagna skulle vara ägnad att skapa ett bredare underlag för rekryteringen av vetenskapsidkare än för närvarande är fallet. Jag vill även erinra, att likartade stipendier redan finnas dels för främjande av högre juridiska studier vid universiteten i Uppsala och Lund, dels för främjande av högre tekniska studier. Dessa stipendier utgå vartdera med ett belopp av 2 500 kronor. Skäl torde icke föreligga att för nu ifrågavarande stipendier förorda högre belopp. Jag vill således tillstyrka inrättandet av följande stipendier, nämligen — i enlighet med de sakkunnigas förslag — 6 för vardera av fakulteterna i Uppsala och Lund, 10 för karolinska institutet och 3 för veterinärhögskolan. För tandläkarinstitutet, som för närvarande befinner sig i en period av stark utveckling och vars nyutrustade institutioner erbjuda vidgade möjligheter för vetenskaplig forskning, torde böra beräknas 4 stipendier mot av de sakkunniga föreslagna 2. Härjämte bör 1 stipendium avses för farmaceutiska institutet. Det sammanlagda antalet stipendier skulle följaktligen bli 30. Med ett stipendiebelopp av 2 500 kronor skulle det årliga anslagsbehovet för detta ändamål uppgå till 75 000 kronor. Anslaget torde böra uppföras i riksstaten såsom ett särskilt reservationsanslag benämnt Stipendier för främjande av högre medicinska studier vid universiteten m. fl. läroanstalter. Anslaget synes böra uppdelas mellan de olika läroanstalterna, varvid jag förutsätter, att varje anslagspost erhåller karaktären av särskilt reservationsanslag. Stipendierna synas i enlighet med vad kanslern anfört böra utdelas av fakulteterna respektive lärarkollegierna vid karolinska institutet och veterinärhögskolan samt lärarråden vid tandläkarinstitutet och farmaceutiska institutet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser angående dessa stipendier, som kunna finnas erforderliga.

Tanken att genom inrättande av forskningsråd lösa den vetenskapliga forskningens organisationsproblem är icke ny. Jag vill här endast erinra om det år 1942 inrättade statens tekniska forskningsråd samt om det i propositionen nr 62 till innevarande års riksdag föreslagna jordbrukstekniska forskningsrådet. På den medicinska forskningens område har i flera andra länder organisationsfrågan lösts på enahanda sätt. Särskilt goda erfarenheter synas ha vunnits av de i England och Förenta staterna verkande medicinska forskningsråden. Det är sålunda icke en helt oprövad organisation, som de sakkunniga förordat för den svenska medicinska forskningens

del. Även om förutsättningarna för medicinsk forskning vid de enskilda lärosätena skulle genom de förut föreslagna anslagens beviljande högst avsevärt förbättras, torde ur andra synpunkter ytterligare åtgärder erfordras. Jag syftar därvid närmast på behovet av en samordning mellan de på skilda håll bedrivna forskningsarbetena. Modern forskning är i allmänhet så krävande och fordrar så mycket specialkunskaper på olika områden och dyrbar specialutrustning, att stora fördelar många gånger skulle vinnas, om en större forskningsuppgift kunde angripas samtidigt av ett flertal forskare under ett enhetligt och med tillräckliga ekonomiska resurser utrustat centralt organ. Härutinnan skulle utan tvivel ett forskningsråd kunna möjliggöra en ökad effektivitet. Genom sin överblick över den medicinska forskningen i hela landet och genom sina förbindelser med utländsk medicinsk forskning skulle denna centrala organisation även kunna taga initiativ till helt nya forskningsuppgifter. Förutsatt att den utrustas med tillräckliga anslagsmedel skulle den även kunna ekonomiskt stödja värdefullt forskningsarbete och därvid ställa medel till förfogande framförallt för sådana ur det allmännas och vetenskapens synpunkter betydelsefulla forskningsarbeten, som medföra kostnader av den storleksordning, att de icke kunna eller böra påföras någon särskild institution vid de medicinska läroanstalterna.

Det gynnsamma mottagande, som förslaget om inrättande av ett forskningsråd mött hos samtliga i ärendet hörda myndigheter och sammanslutningar, har ytterligare stärkt mig i min uppfattning, att ett sådant råd bör komma till stånd.

En av de första frågor som härvid möta är, vilken storlek rådet bör givas. De sakkunniga ha stannat vid att föreslå ett råd, bestående av ordförande och 14 ledamöter. Ett så pass stort råd vore enligt de sakkunnigas mening motiverat dels av önskvärdheten att erhålla en så vitt möjligt allsidig representation av olika verksamhetsgrenar inom medicinsk forskning och administration i landet, dels ock därav att behörig hänsyn borde tagas till de å de olika lärosätena förgrenade lokala intressena. Av rådets ledamöter skulle genom val utses två representanter för vardera av medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt veterinärhögskolan, tre representanter för karolinska institutet, en representant för tandläkarinstitutet och en representant för svenska läkaresällskapet. Självskrivna ledamöter skulle vara chefen för medicinalstyrelsen och generalläkaren eller de dessa i sitt ställe förordnade. Slutligen skulle en representant för de medicinen angränsande naturvetenskapliga ämnena utses av rådet självt. Med hänsyn till rådets storlek ha de sakkunniga förutsatt, att ett särskilt arbetsutskott behövde till sättas för att handlägga de frågor, som av rådet hänskötes till detsamma för avgörande. Emot den sålunda föreslagna storleken och sammansättningen av rådet ha invändningar rests från vissa myndigheter och sammanslutningar. Den mest restriktiva inställningen i fråga om rådets storlek

har intagits av medicinska fakulteten i Uppsala och universitetskanslern, vilka velat begränsa rådet till att omfatta 5 av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter respektive 6 ledamöter, varav 5 skulle utses av Kungl. Maj:t och den sjätte, chefen för medicinalstyrelsen, vara självskriven. Statskontoret och svenska läkaresällskapet ha intagit en mellanställning med förslag om 10 respektive 11 ledamöter.

För egen del är jag böjd att ansluta mig till tanken på ett mindre råd än det av de sakkunniga föreslagna. Enligt min uppfattning bör en begränsning av antalet ledamöter i rådet bidra till att göra det mer arbetsdugligt. Därtill kommer, att man inte ens med ett så stort råd som det av de sakkunniga föreslagna kan tillnärmelsevis ernå en fullkomligt allsidig representation av olika medicinska verksamhetsgrenar, varför vid sidan av rådet ändock skulle i stor utsträckning behöva anlitas särskilda experter eller sakkunniga. Jag vill här framhålla, att det föreslagna rådet främst skall vara ett organ för medicinsk *forskning* och att dess sammansättning bör bestämmas med hänsyn därtill. Från dessa utgångspunkter synas mig de medicinska läroanstalterna böra i första hand vara företrädare i rådet. Utöver ordföranden bör rådet bestå av 9 ledamöter. I likhet med statskontoret finner jag lämpligt, att universitetskanslern blir rådets ordförande. Härigenom vinnes icke blott en viss kontinuitet på ordförandeposten utan ock en anknytning till det övriga akademiska livet och den akademiska administrationen, som kan förutsättas bliva av stort värde. Av de övriga ledamöterna böra 5 utgöras av valda representanter för ettvarvt av följande fem lärosäten, nämligen de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund, karolinska institutet, tandläkarinstitutet och veterinärhögskolan. Därjämte böra, särskilt med tanke på målforskningens betydelse, chefen för medicinalstyrelsen samt generalläkaren såsom självskrivna ledamöter tillhöra rådet. De återstående 2 ledamöterna kunna enligt min mening lämpligen utses av ordföranden samt de självskrivna och av lärosätena direkt valda ledamöterna med beaktande av att en skall representera den utanför lärosätena verksamma medicinska forskningen och en de angränsande naturvetenskapliga ämnena. Jag förutsätter, att de olika lärosätena vid utseendet av sina ledamöter samråda med varandra för undvikande av att ett och samma ämne blir representerat av mer än en ledamot. Rådet bör inom sig utse en vice ordförande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de smärre jämkningar i rådets sammansättning, vartill vunna erfarenheter eller ändrade förhållanden eventuellt kunna föranleda.

I likhet med de sakkunniga finner jag lämpligt, att de valda ledamöterna utses för en tid av tre år. Fråga uppstår då, om ledamot efter nämnda tid bör kunna omedelbart omväljas. Olika synpunkter göra sig gällande vid bedömandet av detta spörsmål. En alltför lång mandattid kan måhända leda till en viss ensidighet vid betraktandet av föreliggande uppgifter. Å and-

ra sidan måste det ligga i forskningens intresse, att ledamot, som på grund av egna personliga egenskaper och vetenskapliga förtjänster samt förvärfvad erfarenhet i rådets angelägenheter gjort sig särskilt skickad för de uppgifter, som åvila rådet, får tillfälle att fortsätta sin gagnarika verksamhet. Vid överbägandet av denna fråga har jag stannat vid att förorda, att de ledamöter, som väljas direkt av lärosätena, må kunna omväljas för ytterligare en period av tre år. Jag förutsätter därvid, att omval endast sker, därest sådana särskilda skäl föreligga, som jag nyss berört. De av rådet utsedda ledamöterna torde däremot icke böra kunna bli föremål för omval. Den av mig förordade sammansättningen av rådet synes ägnad att säkerställa erforderlig kontinuitet i arbetet.

Beträffande forskningsrådets arbetsformer och arbetssätt vill jag i hudsak ansluta mig till de sakkunnigas synpunkter i dessa hänseenden. Jag finner det icke lämpligt eller nödvändigt att binda rådet vid en viss organisation. Det torde sålunda böra få ankomma på rådet själv att avgöra, om ett särskilt arbetsutskott även med det nu föreslagna mindre rådet kan vara erforderligt. Beträffande de av de sakkunniga förordade subkommittéerna vill jag endast ifrågasätta, om det icke i stället för tillsättandet av fasta subkommittéer med vissa bestämda ledamöter skulle vara mer effektivt och ändamålsenligt, att rådet ur en större krets av på skilda områden sakkunniga i varje särskilt fall utvalde just den eller dem, som representerade sakkunskapen i det aktuella fallet.

Beträffande arvoden till rådets ordförande och sekreterare samt ersättning åt rådets ledamöter m. fl. ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag.

Det är min övertygelse, att det föreslagna forskningsrådet skall komma att fylla en viktig uppgift i den medicinska forskningens tjänst. Ehuru dess sammansättning delvis skall ske i anslutning till de skilda lärosätena, är det likväl uppenbart, att det i första hand är främjandet av landets medicinska forskning som helhet och icke tillgodoseendet av de lokala eller andra särintressena, som skall vara den ledande principen för rådets verksamhet. Dess sammansättning skall ske i anslutning till de skilda lärosätena, är det likväl uppenbart, att det i första hand är främjandet av landets medicinska forskning som helhet och icke tillgodoseendet av de lokala eller andra särintressena, som skall vara den ledande principen för rådets verksamhet. Härutöver synes särskilt böra framhållas, att rådet icke bör inkräkta på de särskilda läroanstalternas verksamhetsområden. Rådet bör sålunda icke erhålla ställningen av ett ledande eller direktivgivande organ för allt vetenskapligt arbete inom medicinen. Därigenom skulle lätt principen om forskningens frihet råka i fara. Målet bör fastmer vara en förtroendefull samverkan mellan lärosätena och rådet.

Det torde vara uppenbart, att rådet för att kunna fylla sin uppgift

måste ha icke alltför knappa anslagsmedel till sitt förfogande. Jag ansluter mig till de sakkunnigas förslag, att ett särskilt reservationsanslag, förslagsvis benämnt Statens medicinska forskningsråd: Främjande av medicinsk forskning, ställes till rådets disposition. Till frågan om anslagets storlek återkommer jag senare. Ur detta anslag skall rådet kunna lämna en enskild forskare, vare sig denne är verksam vid en läroanstalt, sjukvårdsanstalt eller annan inrättning, bidrag till utförande av en forskningsuppgift, som prövas vara eller kan tänkas bli av synnerlig betydelse och för vilken medel ej alls eller i otillräcklig utsträckning stå till buds ur andra till forskning avsedda anslag och fonder. Vidare torde berättigade krav på rådets ekonomiska medverkan uppkomma i de fall, att forskare vid olika institutioner önska förena sig om en mer omfattande forskningsuppgift. Ur anslaget synas även medel böra kunna beviljas till studieresor utomlands. Jag förutsätter, att såväl den humanmedicinska forskningen i egentlig mening som den odontologiska, veterinärmedicinska och farmaceutiska forskningen skola kunna bli tillgodosedda ur dessa anslagsmedel och därvid principiellt behandlas såsom likaberättigade. Beträffande rådets behörighet att bevilja medel ur detta anslag ansluter jag mig till kanslerns uttalande, att en bestämdare gräns härför än den av de sakkunniga föreslagna bör angivas. Lämpligt synes därvid vara, att beslut, som innebära disposition av mer än 20 000 kronor i engångsbidrag eller 10 000 kronor i periodiska bidrag, skola underställas Kungl. Maj:t för avgörande. I fråga om redovisning för beviljade anslagsmedel samt andra därmed sammanhängande spörsmål ansluter jag mig till vad de sakkunniga anfört.

Beträffande apparatur och annan utrustning, som anskaffas för anslagsmedel, som stå till statens tekniska forskningsråds förfogande, torde numera regelmässigt föreskrivas, att materielen skall vara att betrakta som rådets egendom. Jag vill förorda, att liknande bestämmelser meddelas i fråga om materiel, som anskaffas medelst av medicinska forskningsrådet beviljade anslagsmedel.

Jag övergår nu till frågan om de a n s l a g s m e d e l, som äro erforderliga för genomförande av de föreslagna åtgärderna. De sakkunniga ha angivit det sammanlagda anslagsbehovet till 1 000 000 kronor utöver de 135 000 kronor till doktorandstipendier, som jag i det föregående berört, vartill skulle komma 49 000 kronor i administrationskostnader för rådet. Av förstnämnda belopp skulle 400 000 kronor belöpa på anslaget till Bidrag till främjande av medicinsk forskning vid universiteten m. fl. läroanstalter och 600 000 kronor på anslaget till Statens medicinska forskningsråd: Främjande av medicinsk forskning. De föreslagna anslagsbeloppen äro betydande. Ändock äro de avsevärt lägre än det belopp å 1 600 000 kronor, som de sakkunniga ansett svara mot det verkliga behovet. Emellertid bör framhållas, att icke ens beviljandet av sistnämnda belopp tillnär-

melsevis skulle tillgodose alla aktuella önskemål för den medicinska forskningens del. Som förut nämnts ha de sakkunniga nämligen icke upptagit frågor, som beröra de olika läroanstalternas personalstater eller organisatoriska spörsmål överhuvudtaget, liksom ej heller frågor, som röra den medicinska undervisningen. Beviljandet av de föreslagna anslagen skulle, även om icke alla aktuella behov därigenom tillgodosåges, likväl betyda ett krafttag för stödjande av svensk medicinsk forskning. Jag vill livligt tillstyrka, att detta steg tages, och vill endast föreslå den ändringen i de sakkunnigas förslag, att beloppet å 1 000 000 kronor fördelas med 500 000 kronor på vardera av de ifrågasatta anslagen. Jag finner denna jämkning motiverad bland annat därav, att behovet av utrustning för ifrågavarande forskning vid de skilda lärosätena *åtminstone under en övergångstid* får antagas vara särskilt stort. Det torde vara nödvändigt att sörja för att de institutioner och kliniker vid dessa lärosäten, där intresset för medicinsk forskning är särskilt levande, snarast möjligt sättas i stånd att utveckla hela sin kapacitet.

Jag erinrar om att jag förut förordat, att det av de sakkunniga föreslagna anslaget å 135 000 kronor till doktorandstipendier måtte utgå med ett till 75 000 kronor reducerat belopp. Beträffande anslaget till täckande av forskningsrådets administrationskostnader synes mig detta, bland annat med hänsyn till den av mig förordade minskningen av rådets storlek, icke behöva upptagas till högre belopp än 40 000 kronor.

Därest riksdagen skulle bifalla mitt förslag om inrättande av ett medicinskt forskningsråd och anvisa av mig nu förordade anslag, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid fastställa reglemente för rådet ävensom meddela närmare föreskrifter rörande dispositionen av anslagen.

De sakkunniga, som tillkallats för att inom finansdepartementet biträda med utredning angående orsakerna till försämringen av nykterhetstillståndet, ha i sitt den 29 januari 1944 avgivna betänkande angående nykterhetstillståndet under krigsåren föreslagit, att ett årligt reservationsanslag av 30 000 kronor måtte anvisas till understödjande av *v e t e n s k a p l i g f o r s k n i n g p å a l k o h o l f r å g a n s o m r å d e*. Av punkten 241 i årets åttonde huvudtitel framgår, att centralförbundet för nykterhetsundervisning gjort framställning om anvisande för budgetåret 1945/46 av ett anslag av 30 000 kronor för sagda ändamål. Jag ansåg mig emellertid i samband med äskande av anslagsmedel under ifrågavarande punkt icke böra upptaga detta spörsmål till prövning på grund av dess sammanhang med frågan om inrättande av ett medicinskt forskningsråd. I anslutning härtill må framhållas, att de sakkunniga i sitt betänkande bland aktuella forskningsuppgifter av i främsta rummet social eller militärmedicinsk betydelse upptagit just alkoholforskningen. Jag förutsätter därför, att denna fråga kommer att ägnas behörig uppmärksamhet från rådets sida och räk-

nar med att av det anslag, som vid bifall till mina i det följande framställda anslagsyrkanden kommer att ställas till rådets förfogande för nästa budgetår, ett belopp av minst 30 000 kronor kommer att disponeras för forskning på alkoholfrågans område. Frånsett nu berörda fall synes det mig icke lämpligt, att visst belopp på förhand bindes för ett bestämt forskningsändamål.

I detta sammanhang torde böra erinras om att sakkunniga, vilka inom ecklesiastikdepartementet tillkallats för att biträda med utredning och avgiva förslag rörande ordnandet av den flygmedicinska forsknings- och försöksverksamheten, i ett den 14 juni 1944 avgivet betänkande i ämnet bland annat föreslagit dels inrättandet av ett särskilt centralt organ för ledning och samordning av det flygmedicinska forskningsarbetet, vilket organ skulle benämnas flygmedicinska forskningsnämnden, dels ock att vissa anslagsmedel skulle ställas till förfogande för den flygmedicinska forsknings- och försöksverksamhetens bedrivande. Forskningsnämnden, som föreslagits skola bestå av sju ledamöter, skulle enligt de sakkunnigas förslag intaga en fristående ställning under ecklesiastikdepartementet. Beträffande nämndens ställning till det medicinska forskningsrådet har i sakkunnigbetänkandet rörande den flygmedicinska forskningen framhållits, att ett ordnat samarbete mellan de båda organen förslagsvis kunde erhålla den formen, att den flygmedicinska forskningsnämndens ordförande inginge som medlem av det medicinska forskningsrådet. De begärda anslagsmedlen äro avsedda att täcka dels engångskostnader av i runt tal 670 000 kronor för anskaffande av viss apparatur samt för vissa byggnadsarbeten m. m., dels ock vissa årliga kostnader till ett sammanlagt belopp av omkring 143 000 kronor, varav 27 500 kronor skulle belöpa på administrationskostnader för forskningsnämnden.

Emot förslaget om inrättande av en flygmedicinsk forskningsnämnd ha erinringar gjorts av vissa av de i ärendet hörda myndigheterna. Sålunda ha chefen för flygvapnet och flygförvaltningen samt försvarets sjukvårdsförvaltning funnit flera skäl tala för att den flygmedicinska forskningsnämnden icke borde direkt underställas ett statsdepartement utan i stället underordnas en lägre instans. De ha därvid funnit den bästa lösningen vara, att den flygmedicinska forskningen inordnades under det medicinska forskningsrådet, vilket lämpligen kunde ske i form av en särskild permanent subkommitté under rådet.

Ehuru jag icke är beredd att nu taga ställning till samtliga de förslag, som de sakkunniga rörande den flygmedicinska forskningen framlagt, vill jag dock som min mening uttala, att det med hänsyn till det ändrade läge, som uppstått genom förslaget om inrättande av ett medicinskt forskningsråd, icke synes vare sig behövt eller lämpligt att för den flygmedicinska forskningen inrättas ett särskilt fristående organ, vilket förutom sina egent-

liga arbetsuppgifter även skulle handha åtskilliga administrativa göromål. Ehuru den flygmedicinska forskningen är av speciell art, är den dock en form av medicinsk forskning och torde därför böra ledas av den auktoritativa medicinska sakkunskap, som det föreslagna forskningsrådet är avsett att utgöra. Det synes lämpligt, att såväl frågan om den organisatoriska form, som bör givas åt den flygmedicinska forsknings- och försöksverksamheten inom rådets ram, som övriga av ifrågavarande sakkunniga framförda förslag och synpunkter göras till föremål för övervägande inom forskningsrådet, innan ärendet slutligt förelägges riksdagen. Jag anser därför att, sedan forskningsrådet blivit tillsatt, åt detsamma bör uppdragas att skyndsamt upptaga dessa spörsmål till behandling samt därefter till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag och anslagsäskanden, som kunna finnas påkallade. Det kan givetvis ifrågasättas, huruvida det är principiellt riktigt, att vid sidan av de anslagsmedel, som komma att ställas till det medicinska forskningsrådets förfogande, särskilda anslag anvisas för speciella forskningsområden inom medicinen. Från denna utgångspunkt är jag exempelvis, efter samråd med chefen för försvarsdepartementet, icke beredd att nu framlägga förslag om anvisande av ett särskilt anslag till militärmedicinsk forskning. Det torde emellertid få ankomma på rådet att närmare överväga på vilket sätt medelsbehovet för dylik forskning lämpligen bör tillgodoses.

Hemställan.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till Bidrag till främjande av medicinsk forskning vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av kronor 500 000;

dels till Stipendier för främjande av högre medicinska studier vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av .. kronor 75 000;

dels besluta, att ett statligt medicinskt forskningsråd skall inrättas från och med budgetåret 1945/46 i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat;

dels till Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av kronor 40 000;

dels ock till Statens medicinska forskningsråd: Främjande av medicinsk forskning för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av kronor 500 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Olof Cederstrand.

Ur protokollet:

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
I. Inledning	1
II. Allmänna synpunkter rörande den medicinska forskningens arbetssätt och organisation	3
III. Den svenska medicinska forskningens nuvarande resurser. Brister och behov	6
IV. De sakkunnigas förslag	12
Huvudlinjer	12
Motiveringar och detaljförslag	13
V. Anslagsbehovet	20
VI. Yttranden över de sakkunnigas förslag	22
VII. Departementschefen	32
VIII. Hemställan	42
